

વર્ષ-૫, અંક-૬, જુલાઈ-૨૦૧૭

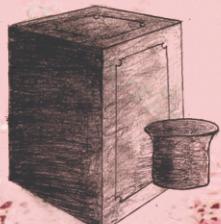
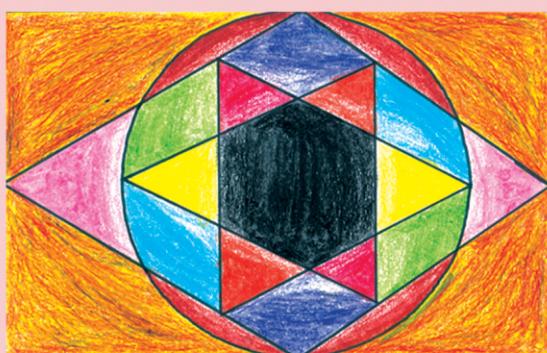
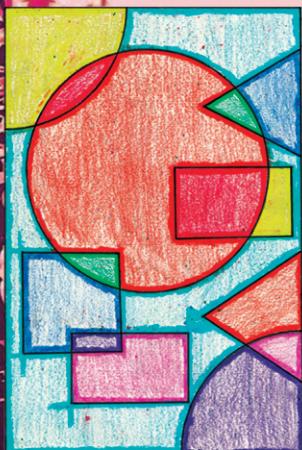
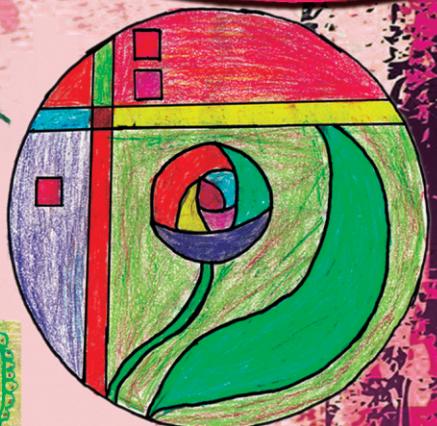

ખોળવિજ્ઞા

બાળકો અને તેમના શુભાચિંતનેનું સામચિક

પ્રત્યેક બાળક
મહિનાનું છે.

બાળવિશ્વ

‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’નું મુખ્યપત્ર

વિકાશ સંવત : ૨૦૭૩

શક સંવત : ૧૯૩૮

કલિ ચુગાંડે : ૫૧૧૮

જુલાઈ-૨૦૧૭, અંક-૮

અનુક્રમણિકા

પ્રકાશક :

સુશ્રી કમલામની આર. રાવ
કુલસચિવ (I/C)
ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી, ગાંધીનગર

પરામર્શક :

પ્રો. (ડૉ.) કે. એસ. લિંગિયા
કુલપતિ
ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી, ગાંધીનગર

તંત્રી :

સુશ્રી કમલામની આર. રાવ

સંપાદકો :

ડૉ. રૂપમ બી. ઉપાધ્યાય
જ્યટેવ જી. ધાંધિયા
તર્પણા બી. વ્યાસ

ચ્યારેસ્ટાપન :

બિપિન સથવારા

ચિત્રાંકન :

બિપિન સથવારા

ડિઝાઇનીંગ :

મહૂરસિંહ એસ. વાઘેલા

પત્રવ્યવહારનું સરનામું :

તંત્રીશ્રી,
‘બાળવિશ્વ’, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી
સુભાષચન્દ્ર બોડ શિક્ષણ સંકુલ
સેક્ટર-૨૦, ગાંધીનગર

૧. તંત્રી સ્થાન

કમલામની આર. રાવ

૨. બલિદાનમ् વીર લક્ષ્ણમ्

દિવ્યાંશુ હ. દવે

૩. તરસી કીડી

વસંતવાલ પરમાર

૪. નાનું અમથું

પોપટલાલ મંડલી

૫. પરોપકારી પક્ષીઓ

રવજીભાઈ કાચા

૬. છોડી

અનિલ રાવલ ‘નિર્મલ’

૭. વિધનોથી શું ગભરાવવાનું ?

સૂર્યા સિંહા

૮. ઉપનિષદ કથા - ભણ વાર ‘દ’

સંકલન

૯. સાચી રીતે કાર્ય કરવાની કલા

સુશ્રી જ્યોતિબહેન થાનકી

૧૦. જ્લેઇઝ પાસ્કલ

સંકલન

૧૧. દિવ્ય વનસ્પતિ

સંકલન

૧૨. રંગપૂરણી

સંકલન

૧૩. ભાષાકીય પ્રવૃત્તિ

તર્પણા વ્યાસ

૧૪. છોડ પ્રકાશની દિશામાં જ વધે છે

સંકલન

૧૫. ઊખાણા

હિરેન જ્યોતિકુમાર વૈષ્ણવ

૧૬. Type of Noun

Sanjay Chaudhary

૧૭. ગણિતમાં રંગ

સંકલન

૧૮. પ્રવૃત્તિદર્શન

સંકલન

: ફોન :
૦૭૯-૨૩૨૪૪૫૭૬, ૨૩૨૪૪૫૬૮

રૂ. ૧૫.૦૦

: ઈ-મેઈલ :
vccu.gujarat@gmail.com
: વેબસાઈટ :
www.cugujarat.ac.in

© ગાર્ડિલ પોપીરાઈટ ‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’, સુભાષચન્દ્ર બોડ શિક્ષણ સંકુલ,
‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’ વતી પ્રકાશક સુશ્રી કમલામની આર. રાવ, ‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’, સુભાષચન્દ્ર બોડ શિક્ષણ સંકુલ,
સેક્ટર-૨૦, ગાંધીનગરથી પ્રકાશિત.

મુદ્રક : યશ પ્રિન્ટર્સ, તૃદ, ફરીયાવાળા એસ્ટેટ, હોટલ અવતાર સામે, ઈસનપુર - નારોલ હાઈવે, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૪૩

★ વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૧૨૦ ★ પંચવાર્ષિક લવાજમ રૂ ૫૦૦

■ સમર્પણ

બાધ્ય જગતમાં જોવા મળતાં સ્પર્ધા, દીર્ઘા, કામનાઓ, અનૈતિકતા અને સંઘર્ષભર્યા વાતાવરણ સાથે વર્તમાનમાં આપણે સૌ બાથ ભીડી રહ્યા છીએ. અજ્ઞાત ભય અને નવીન પડકારો તો પ્રતિદિન ક્ષણે-ક્ષણે આપણી સમક્ષ કસોરી સ્વરૂપે પ્રગટ થતો જ રહેવાના છે, કોઈપણ તેમાંથી બાકાત રહી શકવાનું નથી. આપણી સમક્ષ આકરી કે દુઃખમય પરિસ્થિતિ આવતાં આપણું અંતર ડાઢોળાઈ જાય છે, જેના પરિણામ સ્વરૂપે પ્રગટ થતો ગુસ્સો અને સંતાપજનક આવેગો જે આપણાં આંતરિક વ્યક્તિત્વને નબળું બનાવે છે. આપણું નબળું આંતરિક વ્યક્તિત્વ બાધ્ય પડકારોને વધુ પ્રબળ બનવાની સરળતા કરી આપે છે. પડકારોનો સામનો કરવાને બદલે આપણે સ્વતઃ આપણી જીતને જ શક્તિહીન બનાવી દઈએ છીએ, એક આંતર દ્વંદ્વનો શિકાર બનીએ છીએ. આંતરિક વ્યક્તિત્વને ઉથલપાથલ કરવામાં ઇન્દ્રિયો અને મન મહત્વના છે. આપણી આસપાસના અનુભવો ઇન્દ્રિયો દ્વારા ગ્રહણ થઈને મન સુધી પહોંચે છે. મનમાં જે વિચારો ઉદ્ભવે છે તેનું સતત પુનરાવર્તન થયા કરે છે. મન-બુદ્ધિની અવગણના કરીને તેનું માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત કર્યા વિના પ્રતિક્રિયા આપે છે પરિણામે આંતરિક વ્યક્તિત્વ ડાઢોળાઈ જાય છે અને જીવનમાં અસંતોષ ઉદ્ભવે છે. આથી મનને ઉચ્ચ અને વિશાળ ભાવનાઓથી ભરી દઈને આંતરિક વ્યક્તિત્વને પ્રબળ બનાવવું ઘટે. વર્તમાન યુગમાં આપણાને જે થાક વત્તિય છે તે શારીરિક શ્રમને કારણે નથી. અપિતું લાખો કરોડો દિશાનાં ચાલી રહેલા મનના વિક્ષિપણ વિચારોનો થાક વત્તિય છે. આપણી શક્તિઓનો ભૂતકાળની સ્મૃતિમાં અને ભવિષ્યની ચિંતાઓમાં હાસ થઈ જાય છે.

આંતરિક વ્યક્તિત્વને પ્રબળ બનાવવામાં જીવનનું એક નિશ્ચિત લક્ષ્ય માનવીને મદદરૂપ બની શકે તેમ છે. નિશ્ચિત લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે મન અને બુદ્ધિને એક જ દિશામાં વાળી શકાય પરંતુ નિશ્ચિત કરેલ લક્ષ્ય આપણું ગમતું કે પસંદ કરેલું હોવું જોઈએ. પરંતુ જો તે ગમતું કે પસંદગીનું કાર્ય ન હોય તો મળેલ કાર્યને ગમાડવાની શક્તિ આપણામાં હોવી જોઈએ. એ ત્યારે જ શક્ય બને, જ્યારે મન ઉચ્ચ અને વિશાળ ભાવનાઓથી છલકાતું હોય. પસંદગીના કાર્યમાં નવો ઉત્સાહ પ્રગટે છે. એક નવી શક્તિનો સંચાર થાય છે અને સાથોસાથ કાર્ય પ્રત્યે શ્રદ્ધા અને નિષ્ઠાનો આપોઆપ ઉદ્ભવ થાય છે. કાર્ય કરતી વેળાએ મન-બુદ્ધિ-હદ્યનો સુલગ્ન સમન્યય સાધી શકાય તો ભૂતકાળની સ્મૃતિઓ અને ભવિષ્યની ચિંતાઓના કારણે થતી શક્તિઓનો વય અટકાવી શકાય છે.

મનુષ્યજીવન અત્યંત સંકુલ પરંતુ સકારાત્મક છે. જરૂર છે તો માનવીને પોતાના નિર્બળ આંતરિક વ્યક્તિત્વથી પ્રબળ આંતરિક વ્યક્તિત્વ તરફ ઉત્કાંત થવા માટેના સાહસની. જળચર પ્રાણી હુમેશા જળમાં જ રહે છે પરંતુ તેણે જમીન પર રહેવાનો નિર્ણય કર્યો તેના પરિણામે ઉભયજીવી પ્રાણીઓ અસ્તિત્વમાં આવ્યાં. અર્થાત્ તેણે પોતાનો સ્વભાવ બદલવાનો નિર્ણય કર્યો. સ્વભાવ બદલવા માટે સાહસ જોઈએ ને સાહસ વિના સમર્પણ સંભવ નથી. આપણી દસ્તિને અંદરની તરફ વાળવાનો અને શક્તિના પુંજનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવાનો સરળ રૂસ્તો છે, સમર્પણનો, આપણાં ઉદાત ધ્યેય પ્રત્યેનાં સમર્પણનો !

— કુમલામની આર. રાવ

बलिदानम् वीर लक्षणम्

‘बाणविश्व’ना जुलाई अंक माटे लेख लखवाना विचारो हજ भनमां चालता हता त्यां ज समाचार वांच्या के आपाशा माननीय वडाप्रधान श्री नरेन्द्रभाई भोटी ईजरायलना प्रवासे गया छे. ईजरायली वडाप्रधान नेतेन्याहु ए श्री नरेन्द्रभाईना स्वागतमां ऐम कह्युं के ईजरायल ७० वर्षोंथी भारतीय वडाप्रधाननी आतुरतापूर्वक राह जोई रह्युं हतु. पोताना राजद्वारी नियमोनी उपरवट जर्डने तेमझे भोटीज्ञने विशेष सन्मान आय्यु. अत्यार सुधी अनेक वार एवुं बन्युं छे के ईजरायले लंबावेलो भैत्रीनो हाथ भारतनी राजकीय नेताणीरीसे तरछोडी नाघो होय ने छतां - भारत साथे राजद्वारी संबंधो न होवा छतां - ईजरायले अणीना वर्खते अलब्य एवी मद्द भारतने करी होय. आ लेखनो हेतु भारतनी विदेशनीतिनी के राजद्वारी बाबतोनी चर्चा करवानो नथी; परंतु ईजरायले करेली एक मद्दने याद करवानो छे, जेना विना १८८८नी २६भी जुलाईनो “कारगिल विजय दिवस” भारत कदाचित जोई शक्युं न होत !

वातने पूरी समजवा माटे बाजुनो नक्शो ध्यानथी जुओ : भारतमाताना मस्तकना मुगटसमान “जम्मु-कश्मीर” राज्यना एक भागनो आ नक्शो छे : काश्मीरनां पाटनगर श्रीनगरने लडाख विस्तारनां मुख्य शहेर लेह साथे जोडतो मार्ग एटले नेशनल हाईवे नं. १. लडाखना हुग्मि विस्तारने भारतनी मुख्य भूमि साथे जोडतो आ मार्ग लडाखनी छवादोरी समान छे. जो आ

हाईवे पर पाकिस्तानी फोज कबजो जमावी दे तो लडाख भारतथी विख्युटुं पडी जाय अने ए स्थितिमां सियाचेन क्षेत्रमांथी पाश भारतने खदेडी शकाय. ने १८८४मां भारते अमलमां मूँकेल “ओपरेशन मेधदृत” नो बदलो वाणी शकाय. खतरनाक बदर्हिरादाओने अंजाम आपवा पाकिस्ताने तैयारीओ पाश वहेलासर शरु करी दीधी हती. १८४७मां प्रथम भारत-पाक युद्ध पछी अमली बनेली नियंत्रण रेखा (Line of Control) NH-1 A थी खास दूर नथी. वच्ये भात्र “तोलोविंग” कहेवाती टेकरीओ ज छे. आ आओ

૨૦૦ ચોરસ કિ.મી.નો વિસ્તાર લડાખના કારગિલ જિલ્લાનો ભાગ હોવાથી આ યુદ્ધ કારગિલ યુદ્ધ તરીકે ઓળખાયું. દુનિયાના સૌથી ઉંચાં યુદ્ધક્ષેત્રમાં તેની ગણના થાય છે. મોટાભાગનું યુદ્ધ ૧૫,૦૦૦ થી ૧૮,૦૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ પર લડાયું. NH-1 ને અડીને આવેલી તોલોલિંગ પહાડીઓની ઉત્તર દિશામાં લાઈન ઓફ કન્ટ્રોલ ફક્ત ઉપ કિ.મી. અંતરે આવેલી છે. શિયાળાના સમયમાં અહીં તાપમાન શૂન્ય નીચે ૪૦° સે. જરૂર રહે છે. આવી ભયાનક ઠંડીમાં સામાન્ય રીતે બંને દેશનાં લશકરો પોતપોતાની ચોકીઓ અને બંકરો ખાલી કરી નાંબે છે. જ્યારે બરફ પીગળે ને ઠંડી ઓછી થાય પછી પાછા જવાનો પોતાની ચોકી પર ગોઠવાઈ જાય છે. પરંતુ ૧૯૮૮ના શિયાળામાં એમ ન થયું. ભારતીય ને પાક જવાનો ઠંડી વધતાં નીચે ખસી ગયા. પણ આ વખતે પાક લશકરના મનમાં ખતરનાક યોજના રમી રહી હતી. ભયાનક ઠંડીમાં પણ પાક જવાનો પાછા ફર્વા ને નિયંત્રણ રેખા ઓળંગીને ભારતીય ચોકીઓ કબજે કરી લીધી. NH-1 ની સમાંતર ઉત્તરે આવેલી ટેકરીઓ પર પાકિસ્તાન આર્મિના સૈનિકો ને પાક પેરા મિલિટરી ફોર્સના જવાનો કબજે જમાવીને બેસી ગયા. તેમાંના ઘણાખરા દુનિફોર્મમાં હોવાને બદલે સાદા વેશમાં મુજાહિદીન તરીકે જ ઘૂસ્યા હતા. આધુનિક હથિયારોથી સજજ આવા બધું મળીને સાતસો જેટલા સૈનિકો ભારતીય સીમારેખામાં પ્રવેશી ચૂક્યા હતા ને મુશ્કોહ વેલી, દ્રાસ, કોકસર ને બટાલિકમાં વ્યૂહાત્મક સ્થાનો પર ગોઠવાઈને બરફ પીગળવાની રાહ જોવા લાગ્યા. પ્લાન એવો હતો કે જ્યારે બરફ પીગળે ને ઇન્ડિયન આર્મિની પેટ્રોલ ટુકડી દેખાય કે તરત તેના પર હુમલો કરી દેવો. ને પછી ઉંચે ટેકરીઓ પર ગોઠવેલી ને ટેકરીઓની પાછળ ગોઠવેલી મશીનગન કે તોપથી અચાનક ભારે હુમલો કરી દેવો. બીજી તરફ બટાલિકમાં રોકાયેલી ટુકડી પૂર્વમાં સિયાચેન તરફ ધસી જાય ને ત્યાં ભારતીય ચોકી કબજે કરી લે. આ તરફ NH-1 પર પાકનો કબજે થઈ જાય એટલે ઇન્ડિયન આર્મિની મદદ સિયાચેન સુધી પહોંચે નહીં ને કારગિલ વિસ્તારમાં ઘૂસેલા આતંકવાદીઓની મદદથી કારગિલ કબજે લેવાય - પાક આર્મિના આવા ખયાલી પુલાવમાં મરચાની ચટણી ત્યારે પડી કે જ્યારે ઇન્ડિયન આર્મિની પેટ્રોલ ટુકડીએ સૌથી પહેલાં હ મે, ૧૯૮૮ના દિવસે સિયાચેન પર હુમલો કરવા જનારી ટુકડીને જોઈ લીધી. એટલું જ નહિ, પરંતુ સ્થાનિક ભરવાડોએ ટુકડીના કેપ્ટન સૌરભ કાલિયાને અન્ય સ્થાનો પર પણ પાકિસ્તાનીઓ ઘૂસ્યા હોવાની બાતમી આપી. પરંતુ ઇન્ડીયન પેટ્રોલ ટુકડી કંઈ પગલાં લે તે પહેલાં જ ઘૂસણખોર ટુકડીએ હુમલો કરી દીધો. ભારતીય ટુકડીને ઘણું નુકસાન પણ થયું. આઘાતની કળ વળે તે પહેલાં જ બીજો હુમલો આવ્યો. હ મે, ૧૯૮૮ ના દિવસે ટેકરીઓની પાછળથી પાકિસ્તાની તોપોએ NH-1 પર ને કારગિલમાં સેનાના શસ્ત્રાગાર પર ભયાનક તોપમારો કરી મોટું નુકસાન પહોંચાડ્યું. ઊંચાઈ પર વ્યૂહાત્મક સ્થાનોએ બેઠેલ દુશ્મન ભારતીય સૈન્ય-ગતિવિધિઓ જોઈ શકતો હતો ને પ્રહાર કરી શકતો હતો; પરંતુ ઊંચાઈને કારણે ને ટેકરીઓની પાછળ ખડકેલી તોપોને કારણે ભારતીય સૈન્ય માટે વળતો જવાબ આપવાનું કપડું હતું. આધુનિક યુદ્ધો બહાદુરી અને ટેકનોલોજીના સમન્વયથી જ જીતી શકતાં હોય છે. પરંતુ જ્યાં ટેકનોલોજી પહોંચની બહાર હોય ત્યાં ભારતીય લશકરના જાંબાજ જવાનો માટે બહાદુરી એ જ હાથવગું હથિયાર છે. આ વિશ્વમાં સૈનિક જ માત્ર એવો છે, જેણે પોતાની સંપૂર્ણ ફરજ બજાવવા માટે પોતાના પ્રાણોનું બલિદાન આપવું પડે છે. અન્ય કોઈ વ્યવસાયમાં આવી જરૂર પડતી નથી.

બીજા કોઈ વ્યવસાયમાં કદાચ આકસ્મિક મોત થતું હશે. પણ સૈનિકનો વ્યવસાય એવો છે, જેમાં સામી છાતીએ મોતને આમંત્રણ આપવું પડતું હોય છે. ભારતીય સૈન્યે વળતો પ્રહાર ચાલુ કર્યો. પરંતુ ઊંચાઈનો લાભ દુશ્મનને મળતો હતો. એ જ રીતે દુશ્મને તોલોલિંગ ને ટાઈગર હિલ પર કબજે જમાવી તેની પાછળ હેવી આર્ટિલરી ખડકી દીધી હતી ને દિનરાત NH-1 ને નિશાન બનાવી ભારે તોપમારો ચાલુ હતો. દિવસે તો હુમલો શક્ય જ નહોતો. કમાન્ડરોએ રાત્રે હુમલા કરવાની યોજના બનાવી. ગાત્રો થીજાવી દે એવી ઢિમાં નવલોહિયા જવાનો ટુકડીઓ બનાવી નીકળી પડ્યાં. ૧૪ મે ૧૯૮૮ થી ભારતીય સૈન્યે પોતાનો અસલ મિઝાજ બતાવવાનું ચાલુ કર્યું. એરફાર્સ પણ મદદે આવ્યું. પરંતુ શત્રુ પાસે સ્ટ્રેટેજિક સ્થાનો પર ગોઠવેલી એન્ટિ એરકાફ્ટ ગાન હતી. પ્રથમ હુમલામાં જ ભારતે બે મિગ વિમાનો ગુમાવ્યાં. ફ્લાઇટ લેફ્ટનન્ટ નચિકેતા પાક આમના હાથે પકડાઈ ગયા. હવાઈ હુમલો બહુ કામયાબ ન રહ્યો. લશ્કરની નજરે સરળ રસ્તો હતો લાઈન ઓફ કન્ટ્રોલ કોસ કરીને પ્રહાર કરવાનો - પરંતુ વડાપ્રધાન વાજપેયીજ એ બાબતમાં બિલકુલ સંમત ન હતા. આ કટોકટીભરી સ્થિતિમાં ઈજરાયલ ભારતની મદદે આવ્યું. અત્યારે ભારતને જરૂર હતી પહાડની પાછળ છૂપાઈને બેઠેલા દુશ્મનને ઓળખીને પ્રહાર કરી શકે તેવા આધુનિક શસ્ત્રની. ઈજરાયલે આણીને વખતે ભારતને લેસર-ગાઈડેડ બોમ્બ અને લેસર-ગાઈડેડ મિસાઈલ આપ્યાં. જૂનના પ્રથમ સપ્તાહમાં ભારતીય લશ્કરે કારગિલ ક્ષેત્રમાં જબરદસ્ત આકમણ કરી બટાલિકમાં બે અગાત્યની ચોકીઓ શત્રુ પાસેથી આંચકી લીધી. ૧૩ જૂનના દિવસે NH-1 પર તોપમારો કરી રહેલી તોલોલિંગ પહાડીની ચોકી પણ ભારતે ફરીથી કબજે કરી. પરંતુ દુશ્મન તો હજુ વધુ ઊંચે ટાઈગર હિલ પરથી તોપમારો કરતો હતો.

૪ જુલાઈના દિવસે, આજથી બરાબર અઢાર વર્ષ પહેલાં, સતત અગિયાર કલાકનું યુદ્ધ - ને તેમાંય છેવટનું યુદ્ધ હાથપગથી લડીને ભારતીય ટુકડીએ ટાઈગરહિલ કબજે કરી. હવે દ્રાસ આખું ભારતીય લશ્કરનાં નિયંત્રણ હેઠળ આવ્યું. NH-1 પર શેલિંગ બંધ થયું. જો કે રસ્તાનું ક્યાંય નામોનિશાન નહોતું રહ્યું. દુશ્મનોને ભારતની ભૂમિ પરથી ખદેડી મૂકવામાં આવ્યા. ફરી એકવાર ભારતીય લશ્કરે સાબિત કર્યું કે ભારત અજેય હતું, અજેય છે અને અજેય રહેશે. નવલોહિયા જવાનોનાં રક્તથી પહાડોનો સફેદ બરફ લાલ થઈ ગયો પણ એમણે ભારતની આન, બાન ને શાન અસ્કુલણ રાખી. કુલ પર સૈનિકો શહીદ થયા. ૧૩૬૩ ધાયલ થયા. સામા પક્ષે વધુ ખુવારી થઈ. એ સમયના ભારતીય લશ્કરના વડા જનરલ વેદપ્રકાશ મલિકે ૨૬ જુલાઈના દિવસે જાહેર કર્યું કે ભારતની ભૂમિ પરથી પાકિસ્તાની સૈનિકોને ખદેડી મૂકાયા છે. “ઓપરેશન વિજય” સફળ થયું છે. ત્યારથી ૨૬ જુલાઈના દિવસને આપણે “કારગિલ વિજય દિવસ” કે “વિજય દિવસ” તરીકે ઉજવીએ છીએ.

જે તોલોલિંગ પહાડી પરથી શેલિંગ કરીને પાકિસ્તાને કાળોકેર વર્તાવ્યો હતો એ જ પહાડીની ગોદમાં આજે દ્રાસ યુદ્ધ સ્મારક ઊંચું છે. એક વિશાળ સુશોભિત દીવાલ પર શહીદોનાં નામ સુવાર્ષ અક્ષરે લખાયેલાં

નાનાનિશાન-જુલાઈ-૨૦૧૭

હિમાચાલિત ટાઈગર હિલ

છે. લોકો અહીં શહીદોને શ્રદ્ધાજલિ અર્પિત કરે છે. ૨૦૧૩માં અહીં શહીદોને શ્રદ્ધા-સુમન અર્પિત કરતાં મારી આંખનાં આંસુ ત્યાં ખડે પગે રહેલા સૈનિકની ચકોર નજરે જોઈ લીધાં. પૂછ્યું, “સાબ ! ઈનમે આપકા અપના ભી કોઈ થા ?” મેં જવાબ આપ્યો, “ભાઈ ! યે સબ અપને હી તો થે ! મૈં ઉનકા અપના થા. યે સબ મેરે લિયે મરે, તાકિ મૈં જિંદા રહ સકું. ક્યા ગેરોં કે લિયે કોઈ મરતા હૈ ?” હવે એની આંખમાં આંસુ ડેકાયાં ને તરત તેના કડક ફોજુ સ્વભાવે તેને રોક્યો. મારી સાથે સ્મિતપૂર્વક હાથ મિલાવતાં બોલ્યો, “Anyways, we are trained hard to take lives and give away our own !!” આહા ! શી ખુમારી ! શી જાન ફેસાની ! દેશવાસીઓ માટે જાન આપવામાં પણ પીછેહાઠ ન કરનાર આ વીર સૈનિકો આપણાં હર સન્માનને લાયક છે. દસ સૈનિકોને વીરતાનાં પારિતોષિકો આપવામાં આવ્યાં - જેમાંથી સાત તો મરણોપરાન્ત હતાં !

આવાં સ્થાનો, આવા પ્રસંગો આપણાને એક ઝાટકે આપણી સુવિધાપૂર્ણ જિંદગીની કેદમાંથી છોડાવી શકે ખરા ? દેશ સેવાનું એકાદ નાનકડું કામ કરીને આપણે આખી જિંદગી તેનું ગૌરવગાન કરીએ છીએ ને તક મળે તો તેને વસ્તુલ કરતા પણ અચકાતા નથી. ત્યારે આ સૈનિકો તો હસતે મોઢે મોતને અપનાવી પોતાના પરિવારોને આપણા હવાલે છોડી જાય છે ત્યારે આપણે એમના માટે વિચારીએ છીએ ખરા ? આપણે દેશ માટે ભલે મરી ન શકીએ, પરંતુ દેશ માટે જીવી તો શકીએને ? દેશ માટે મરનારા પ્રત્યે માનથી જોઈ તો શકીએને ? એમના પરિવારો માટે કશું કરી શકીએ ? બેર, બલિદાન આપવાનું સદ્ગનસીબ બધાને નથી મળતું ! બધાનાં બલિદાનો સ્વીકારાતાં પણ નથી ! કારણ કે, બલિદાનમ् વીર લક્ષણમ् !

ઇતિ શુભમ્.

- દિવ્યાંશુ હ. દવે

(મહાનિયામકશ્રી, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી)

બાળવિશ્વ-જુલાઈ-૨૦૧૭

પોતાના શન્દો પાણ મેંથવા પડે એવું બોલીએ જ નહીં.

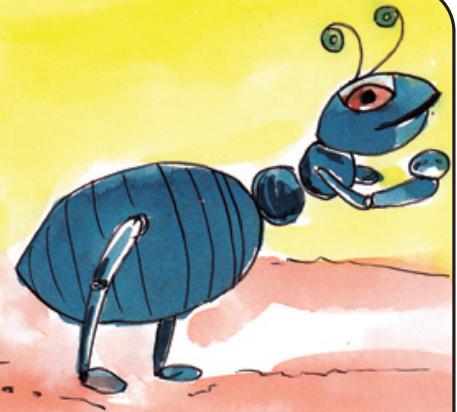

દ્રાસ યુદ્ધ સ્મારક

તરसી કીડી

— વસંતલાલ પરમાર

એક હૃતી કીડી. તે ખૂબ તરદ્દી થઈ હતી. તે એટલી બધી તરદ્દી થઈ હતી કે જો તેને પાણી ન મળે તો મર્યાદા જ જાય.

ત્યાં જ એક ટીપું
તેની ઉપર પહુંચું.
ને કીડીએ તે પાણી પીધું.

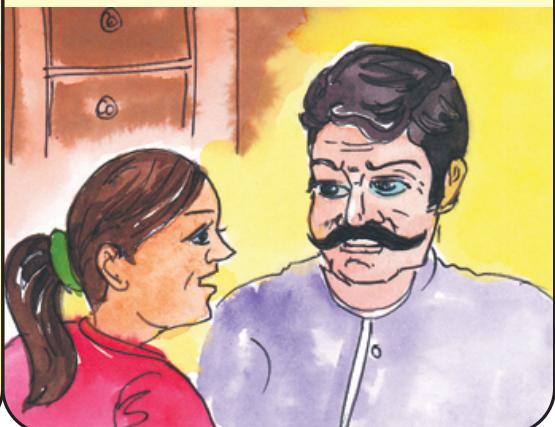
પાણી પીતાંની સાથે તે માણસની
જેણ બોલવા લાગી : ‘આ ટીપું
પાણી કોણો આચ્યું ?’

જુચે છે તો એક છોક્કી રહતી
બેઠી હતી. તેણો છોક્કીને
પૂછ્યું કે તું કેમ રહે છે ?
આપણો કયાં છીએ ?

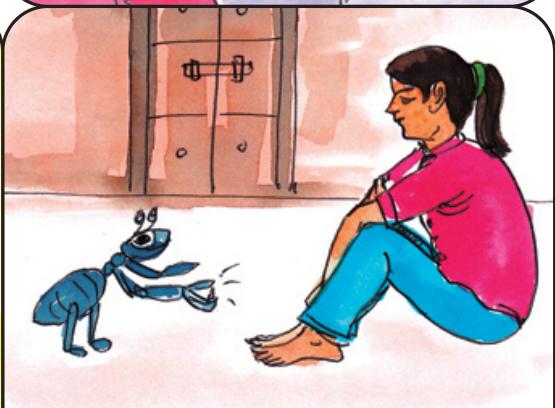

એક બહુ જબસે માયુસે મને પકડી છે
ને કહ્યું છે : ‘આ કોથળામાં ઘઉં, જવ
અને રઈ છે. તે ગ્રણોય ને છૂટાં પાડ,
પણી જ તને છોડોશ.’

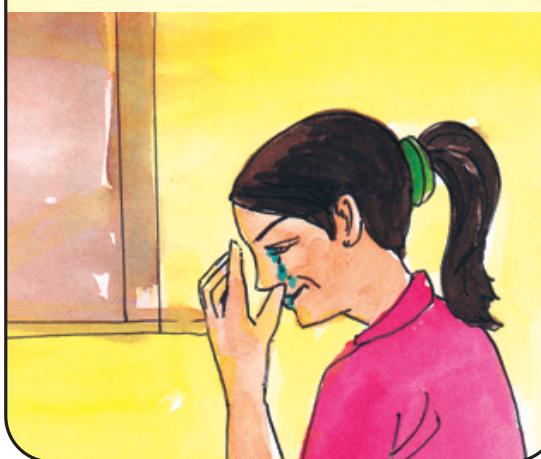

છોક્કીએ કહ્યું :
‘અનાજના એક મોટા
ગોદામમાં આપણો છીએ.

‘આટલું બધું કામ હું કેવી રીતે કરી
શકું ? તેથી હું રદું છું:
આટલું કષ્ટી તે પાછી રડવા લાગી.

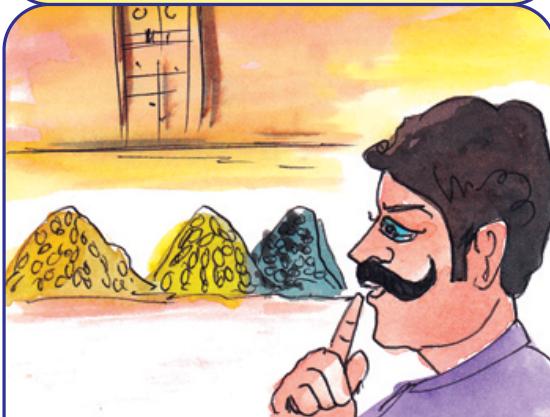
ક્રીડી કહે : ‘તું રડ નહીં. હું માધી
બહેનપણુંઓને બોલાવી લાવું છું. ચપટી
વગાડતામાં બધું છૂટું પાડી દઈશું.’

તે તેની બહેનપણીઓને
બોલાવી લાવી.

થોડાક જ સમયમાં પ્રષોય વસ્તુઓ
છૂટી પાડી દીધી.
ચેલી છોકદી તો ચજની દેડ થઈ ગઈ.

પેલા માયાલે આ જોયું.
તેણો પેલી છોકદીને છોડી દીધી.
છોકદીએ ક્રીડીનો આભાસ માન્યો.

તો ક્રીડી કહે : ‘તને ખબર નથી.
તાદુ આંસુએ તો માદું જવન બચાવ્યું છે.
હું મદદ કરું તેમાં કંઈ નવું કશ્યું નથી
ડરતો : ક્રીડી પોતાને દૃષ્ટે ગઈ ને
છોકદી પોતાને ઘેર ગઈ.

નાનું અમથું

હું તો કિરણ નાનું અમથું,
ગતિ ધરવાનું જાણું,
જગાને પ્રકાશ ગરમી આપી,
મટી જવાનું જાણું !

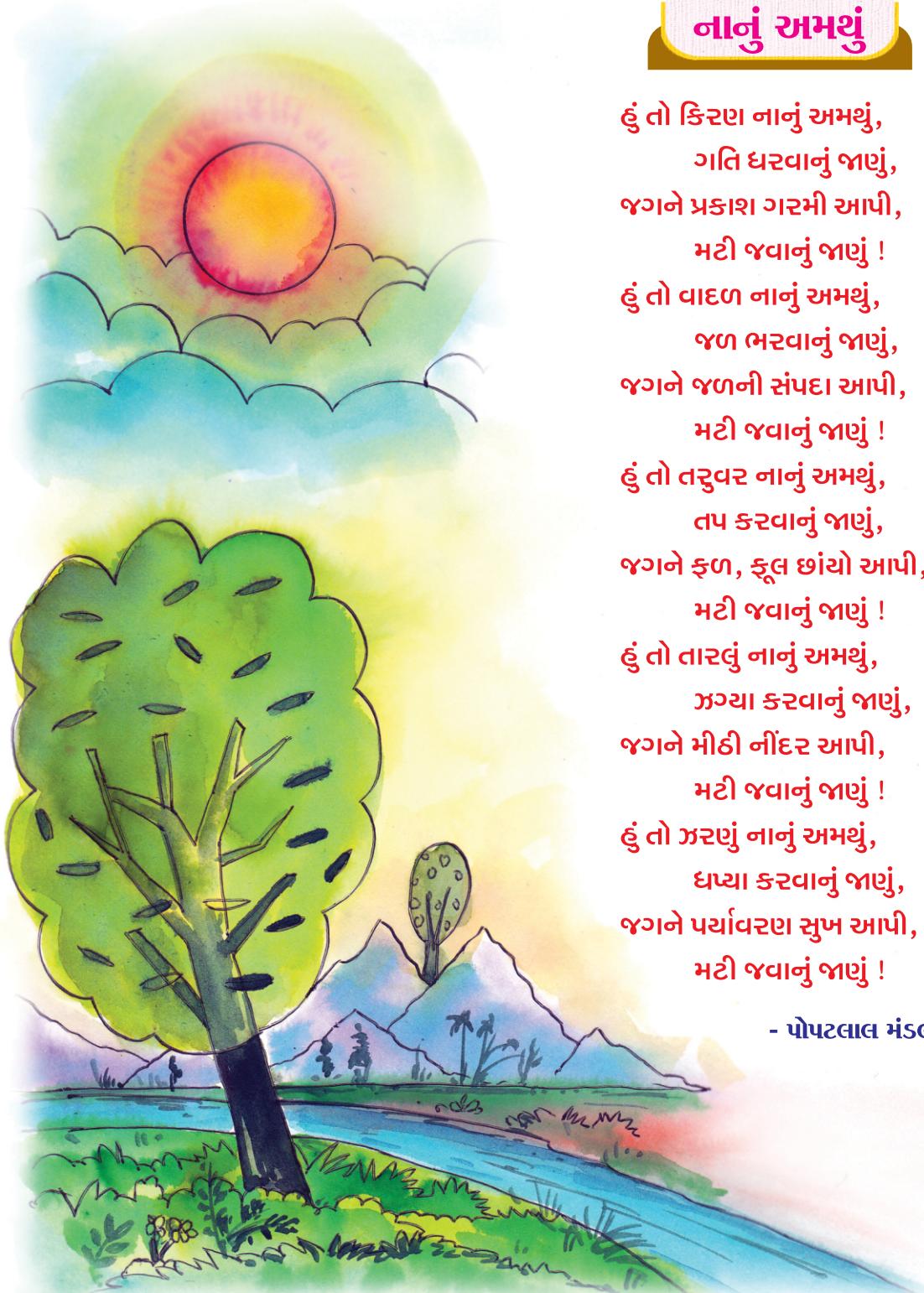
હું તો વાદળ નાનું અમથું,
જળ ભરવાનું જાણું,
જગાને જળની સંપદા આપી,
મટી જવાનું જાણું !

હું તો તરુવર નાનું અમથું,
તપ કરવાનું જાણું,
જગાને ફળ, ફૂલ છાંચો આપી,
મટી જવાનું જાણું !

હું તો તારલું નાનું અમથું,
ગુયા કરવાનું જાણું,
જગાને મીઠી નીંદર આપી,
મટી જવાનું જાણું !

હું તો ગરણું નાનું અમથું,
ધખ્યા કરવાનું જાણું,
જગાને પર્યાવરણ સુખ આપી,
મટી જવાનું જાણું !

- પોપટલાલ મંડલી

પરોપકારી પક્ષીઓ

— રવજીભાઈ કાચા

એક હતો દરિયો. દરિયાની ઉપરોગિતા ઘણી છે. દરિયા પર અસંખ્ય જીવો નભે છે. પક્ષીઓમાં પેલા કિંગફિશરની તો અદા જ અનોઝી. દરિયો એની ધીરજ, આવડત, ચપળતા, લક્ષ્યને જોઈ ઘડીભર આશ્ર્યમાં ગરકાવ થઈ જતો.

એક દિવસ એવું બન્યું કે તે દશ્ય જોઈ દરિયો ઘડીભર દંગ રહી ગયો. તેણે જોયું તો એક સુંદર પક્ષી તેનું મોજું ચાંચમાં લઈ ભાગ્યું. દરિયો તેને રોકે, પૂછે એ પહેલા બીજું પક્ષી આવ્યું ને મોજું ચાંચમાં ભરી ભાગ્યું. દરિયો તેને પણ ફાટી આંખે જોઈ રહ્યો. એવામાં તો વારાફરતી અસંખ્ય સુંદર પક્ષીઓ આવ્યા ને એક એક મોજું લઈ ભાગી ગયાં.

દરિયાને વિચાર આવ્યો કે આમ જો ચાલ્યું તો હું ખાલી થઈ જઈશ. પણ મારે એ જાણવું જરૂરી છે કે આ પક્ષીઓ મારો ડર રાખ્યા સિવાય મોજાં ચાંચમાં જોઈએ. નહિતર તારી પાછળ મારી આબર્જનાં કંદકસ

ભરીભરી લઈ ક્યાં ગયા? શું કોઈ તરસ્યું હશે! પણ મારું ખારું પાણી પીવા લાયક છે જ ક્યાં? તો પક્ષીઓ ગયા ક્યાં? તપાસ તો કરવી જ પડશે. દરિયાએ પોતાની વિશ્વાસુ સેકેટરીને બોલાવી. વરાળે આવી કહ્યું, “સાહેબ, શોહુકમ છે?”

તું શું ધ્યાન રાખે છે?”

“શું થયું સાહેબ? આમ આકરા વેણ કેમ કાઢ્યા?”

“અરે સાંભળ તો ખરી આ પેલા પક્ષીઓ મારાં મોજાંને ચાંચમાં ભરીને ક્યાં લઈ જાય છે તે તપાસ કર.”

“ઓ.કે. સાહેબ, હમજાં ગઈ એવી પાછી આવી.”

“પણ જોજે હોં તારી કોઈને ખબર ન પડવી જોઈએ. નહિતર તારી પાછળ મારી આબર્જનાં કંદકસ

થઈ જશે.”

‘એવું કેમ સાહેબ ? પક્ષી, મોજાની વાતમાં આબરૂની વાત ક્યાં આવી?’

‘તું બહુ ડાહી થા મા, કહ્યું એટલું કર. તપાસ કરી ઝડપથી મને સમાચાર આપ. ક્યાંક તું ય ભરાઈને બેસી ના રહેતી સમજુ ?’

‘એવું હોતું હશે સાહેબ. આપણા કામમાં કાંઈ પૂછું ન પડે સાહેબ.’

‘જાય છે કે પછી...’

નાક પર અંગળી મૂકી વરાળ ઊરી પક્ષીઓની દિશામાં. પક્ષીઓ આગળ ને વરાળ પાછળ. વરાળે બૂમ પાડી, “પક્ષીઓ ઊત્તા રહો. ચોરી કરતાં શરમ ન આવી?”

પક્ષીઓએ પાછળ જોયું. ઉરનાં માર્યાં પક્ષીઓએ ઝડપ વધારી. પણ એમની તાકાત કેટલી? વળી તેની ચાંચમાં મોજું ભરેલું હતું. નાઢૂટકે પક્ષીઓ ધીમા પડ્યાં. વરાળે તેમને ધમકાવ્યા. પક્ષીઓ કહે, “વરાળબહેન, અમે ચોર નથી. અમે તો પરોપકારનું કામ કરવા જઈ રહ્યાં છીએ.”

ગુસ્સામાં વરાળ કહે, “પરોપકાર ? કોના પર પરોપકાર કરવા જઈ રહ્યાં છો ? તમારી ચોરી પકડાઈ ગઈ એટલે મને બનાવવા નીકળી પડ્યાં ? ખબરદાર, કોઈ હાલ્યુંચાલ્યું છે તો. બધા પાછાં ફરો અને દરિયાને મોજાં પાછા આપી માફી માંગો.”

પક્ષી બોલ્યા, “વરાળબેન, પાછા ફરવાની તો વાત જ કરશો નહિ. પાછા ફરીશું તો દરિયો અમને છોડશે નહિ. અમે સાચું કહીએ છીએ કે અમે પરોપકાર કરવા જઈ રહ્યાં છીએ.”

શાનો પરોપકાર ? કોના માટે પરોપકાર કરવા જઈ રહ્યાં છો ? જરા હું ય સાંભળ્યું.” મોં વાંકુ કરી વરાળ બરાડી.

“અમારી વાત અને સામેવાળાનું દુઃખ જોશો

એટલે તમને પણ દયા આવી જશે. વરાળબહેન” પક્ષીઓએ ધીમેથી કહ્યું.

“હવે લાંબીઓડી કંઈ કર્યા સિવાય મુદ્દાની વાત કરો. નહિતર મારે તમને બધાને દરિયાની જેલમા પૂરી દેવા પડશે. શું સમજ્યા ?” ડારો દેતા વરાળબહેન બોલ્યા.

“એવું ના કરશો વરાળદીટી. અમે તો નાના જીવ. જેલમાં સબડીને મરણશરણ થઈ જઈશું. અમારી વાત સાંભળો. જુઓ આ સામે શું દેખાય છે ?” અંગળી ચીધી પક્ષીએ વરાળને કહ્યું.

“સામે જુઓ આ સફેદ સફેદ વાદળ દેખાય છે.”

“વરાળબહેન, એ સફેદ વાદળાનું દુઃખ અમારાથી જોયું ગયું નહિ એટલે...”

“એમને વળી કયું દુઃખ આવી પડ્યું ? એ તો મજાનાં આકાશમાં હરે છે ફરે છે.”

“એવું નથી દીટી. એમને પાણીની તરસ લાગી છે. વળી એમને સફેદ ડાઘનો રોગ લાગુ પડ્યો છે. એ કોણિયા વાદળોએ અમને કહ્યું કે જો તમે અમને દરિયાનું પાણી લાવી આપો તો અમારો રોગ મટે.”

તમને કોણે કહ્યું કે એ રોગી છે ? એ તો સાવ નકામા છે નકામા. ન કાંઈ કામ કે કાજ. બસ રાતદિવસ હતિયાપાટી જ કરવાની. પગવાળીને બેસવાનું એના માબાપે શીખવ્યું જ નથી.”

“તમારી વાત સાચી હશે વાદળિબહેન. પણ અમારાથી એમનું દુઃખ જોયું ગયું નહિ એટલે અમારે આ કામ કરવું પડ્યું પણ...” “વરાળબહેન, અમારી મહેનત પાણીમાં ગઈ. અમે માનતાં હતાં કે જો અમે તેમને પાણી પાઈશું તો તેને શાંતિ થશે. ને તેમનો રોગ મટી જશે. પણ એવું થયું નહિ.”

“કેમ ન થયું ?”

“દીદી, વાદળાઓ કહે, હે પરોપકારી પક્ષીઓ, તમારી સફુભાવનાને વંદન કરીએ છીએ. પણ તમારું પાણી સીધેસીધું અમે ન પી શકીએ. પાણી તો ભારે કહેવાય. જો પાણી હલું હૂલ બનીને લાવી આપો તો જ અમારો રોગ મટે એવું છે. તમે જ કહો વરાળબહેન, હવે અમારે શું કરવું?”

“મૂરખાઓ, એટલી ભાન પડતી નથી કે પાણીથી હલકી તો હું છું વરાળ, મારું કોઈ સ્વરૂપ જ નથી. છતાં મારું અસ્તિત્વ પણ કાયમ હોય છે.”

વાહ વાદળિબહેન વાહ. તમે તો અમને ખુશ કરી દીધા. દીદી, એક કામ ન કરી આપો અમારું?”

“કામ પછી, પહેલા પાછા વળો ને દરિયાની માઝી માંગો.”

“દીદી, તમે કહેશો તેમ કરીશું. પણ પહેલા આ બીચારાં ધોળાફક વાદળાંની તરસ છીપાવી દો તો તમારો ઉપકાર.” બે હાથ જોડી પક્ષીઓએ પ્રાર્થના કરી.

“દીક છે. જો તમે અહીં જ ઊભા રહેજો. હું હમણાં આવી.” કહી વરાળદીદી ગઈ સીધી વાદળાં પાસે. જેવી વરાળ સરેદ વાદળાને અડી કે એ તો વાદળામાં સમાઈ ગઈ. વાદળાંની તૃષ્ણા ભાંગી પણ પક્ષીઓએ કૌતુક જોયું. જેવી વરાળ વાદળમાં સમાઈ ગઈકે વાદળાં બની ગયાં કાળાડીબાંગ.

વરાળ બરાડા પાડે. “છોડોછોડો” પણ સાંભળે કોણ ? ઘનશ્યામ વાદળાં તો આકાશમાં ગેડીદે રમતાંરમતાં, કડાકાભડાકા કરતાં જાય ભાગ્યા. એમાં સામે મણ્યો પવન. પવન ને વાદળાને બને નહિ. એટલે પવન તો વાદળાને માંડ્યો ફંગોળવા. ઘડીભરમાં તો આંધી જેવું વાતાવરણ થઈ ગયું. કેટલાંક વાદળાં મેદાનમાં, કેટલાંક પહાડો પર તો કેટલાંક દરિયા તરફ માંડ્યા દોડવા. દોડતાંડોડતાં થાકી ગયાં. હાશ કરતાં જેવાં બેસવા ગયાં કે

તેમનામાં રહેલું પાણી ધીરે ધીરે માંડ્યું ખાલી થવા.

જેવું પાણી ધરતી પર, પહાડ પર કે દરિયામાં પહુંચ કે ચારેકોર આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. પક્ષીઓનો કલરવ, મોરના ટહુકાર, વૃક્ષોનું ડેલવું, દરિયાનું ધૂઘવવું સાંભળીને ધરતી પુલકિત બની ગઈ.

ત્યાં બૂમ પડી. “સાગર સાહેબ, સાગર સાહેબ, હું પાછી આવી ગઈ.”

ધોંઘાટમાં, ધૂઘવાટમાં દરિયાએ કંઈ સાંભળ્યું નહિ. ફરી અવાજ આવ્યો. “દરિયાદેવ હું આવી ગઈ.”

“કોણ આવી ગયું? તમે કોણ છો?”

“અરે હું તમારી સોકેટરી વરાળ. એટલીવારમાં ભૂલી ગયા?”

“ભૂલાતું હશે, પણ તને પક્ષીઓ પાછળ મોકલી હતી. મોંટ કેમ થયું?” મોટા અવાજે દરિયાએ પૂછ્યું.

“શું કરું સાહેબ, પેલા ધોળાફક વાદળાં દુઃખી હતાં. એમની ખબર પૂછવા ગઈ એવી હું એમાં સમાઈ ગઈ. પણ એ વાદળા કંઈ મને થોડા સંઘરી શકે. થોડીવારમાં તો હું પાણી પાણી થઈ ગઈ ને પાછી ફરી..”

વરાળબહેન બોટ્યા.

“સારું સારું. હવે જલદી ચાલ ને કામે વળગ. ખૂબ કામ પડ્યું છે. હું આ વરસાદ સાથે રમીને આવું છે.”

“મહારાજ, રમવાનું તો મને ય ગમે. તમે...”

“તે ચાલને, એક કરતાં બે ભલા.” જગત આખું વરસાદના આનંદમાં ગરકાવ થઈ ગયું.

હોડી

પાણીના ખોળામાં કાગાળની હોડી,
આમ તેમ તરતી દોડે જુ રે !

હોડીમાં બેઠેલું બાળપણ આખું,
આનંદની ઓઢણી ઓઢે જુ રે !
હોડી અટકે ને જુવ થાય અધ્યર,

છાતીમાં ફડક મ્હોરે જુ રે !
હોડીમાં પડતાં આનંદનાં આંસુ,
અંતરની ભીનાશ ખોલે જુ રે !

પલળીને આખરે કોરું રહ્યું,
જુવતર આખું બોલે જુ રે !

— અનિલ રાવલ ‘નિર્મલ’

વિદ્યનોથી શું ગભરાવવાનું ?

– સૂર્યા સિંહા

“ના...ના...ના...” જિદ કરતાં તે બાળક બોલ્યો, “હું હવે કદી સ્કૂલે નહીં જાઉં.”

“કેમ બેટા,” પિતાએ પ્રેમથી તેના માથા પર હાથ ફેરવીને પૂછ્યું, “આખરે વાત શું છે? તું સ્કૂલે જવા કેમ ના પાડે છે? બધા બાળકો સ્કૂલે જાય છે. જો તું સ્કૂલે નહિં જાય તો ભણી-ગણીને મોટો માણસ કેવી રીતે બનીશ?”

“તમે ગમે તે કહો, પણ હું સ્કૂલે નહીં જાઉં.”

પિતા થોડી ક્ષાણો સુધી એનો ચહેરો જોતા રહ્યાં, પછી એકાએક જ એમના મનમાં પ્રશ્ન થયો, આખરે શું કારણ છે કે દીકરો સ્કૂલે જવા ના પાડે છે? ચોક્કસ ત્યાં કાંઈક એવું બન્યું છે જેનાથી એના દિલને ઠેસ પહોંચી છે. હકીકત જાણવા માટે એમણે તેને પૂછ્યું, “અચ્છા હવે સ્કૂલે ન જવાનું કારણ પણ બતાવી દે. એવી કઈ વાત છે જેથી તું સ્કૂલે જવાના નામથી આ રીતે ચીડાય છે?”

“ત્યાં કેટલાક છોકરા મારી મજાક ઉડાવે છે. મારા અભ્યાસમાં અડચણો પેદા કરે છે. તેઓ ક્યારેક મારા પુસ્તકો સંતારી દે છે, ક્યારેક કોપી-પેન, હું દુઃખી થઈ ગયો છું.” બાળકે દઢતાથી કહ્યું, “એટલે હું સ્કૂલે નહીં જાઉં.”

“બેટા, આવા તોફાની છોકરા દરેક સ્કૂલમાં હોય છે. હજુ તું આ સ્કૂલમાં નવો છે, એટલે તેઓ આવું કરે છે. જલ્દી તેઓ તારા દોસ્ત બની જશે. પછી કોઈ આવું તોફાન નહીં કરે.” પિતાએ તેને પ્રેમથી સમજાવ્યો.

પણ બાળકે જાણે કશું પણ ન સમજવાનું નક્કી કરી રાખ્યું હતું.

“તમે ગમે તે કહો, હું સ્કૂલે નહિં જાઉં, બસ.” કહીને બાળકે પુસ્તકો એકબાજુ નાખી દીધા.

પિતા સમજી ગયા કે બાળક જિદ પર આવી ગયો છે. એમણે એને સમજવવાની બહુ કોશિશ કરી પણ બાળક ન માન્યું.

કેટલાક દિવસ વિતી ગયા. બાળકે સ્કૂલે જવાનું સાચ્યે જ બંધ કરી દીધું હતું.

એથી એના પિતા ચિંતિત રહેવા લાગ્યા. એમને બાળકનું ભવિષ્ય અંધકારમય દેખાવા લાગ્યું. શું કરે? કેવી રીતે બાળકને સમજાવે? એમને કશું પણ સૂઝતું ન હતું.

એક દિવસ એક મિત્ર તેમને મળવા આવ્યો અને એમની ચિંતા-મુંજવાણનું કારણ પૂછ્યું. એમણે એમની સમસ્યા કહી દીધી કે દીકરો કોઈ પણ સંજોગોમાં સ્કૂલ જવા માંગતો નથી.

મિત્રએ કહ્યું, “ચિંતા ન કર, બધું સારું થઈ જશે.”

પછી એમણે બાળકને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને પ્રેમથી એના સ્કૂલે ન જવાનું કારણ પૂછ્યું. બાળકે એની સમસ્યા જણાવી દીધી.

વાતો કરતા કરતા તે સજજન બાળકને બહાર ખુલ્લવામાં લઈ આવ્યા, જ્યાં મકાનની બીજી બાજુ કેટલાંક ખેતર હતા. ખેતરની વાડની સાથે સાથે એક નાની નાલી બની હતી, જેના દ્વારા ટ્યુબવેલમાંથી

નીકળેલા પાણીને ખેતર સુધી પહોંચાડવામાં આવતું હતું. મિત્ર એને એ નાલી પાસે લઈ આવ્યા અને એક પત્થર ઉઠાવીને એને આપતા બોલ્યા, “લે, આ પત્થરને આ નાલીમાં નાખી દે.”

“એનાથી શું થશે અંકલ ?” છોકરાએ ઉત્સુકતાથી પૂછ્યું.

“બહુ મજા આવશે, એનાથી પાણી વહેતું અટકી જશે. આ પત્થર પાણીના વહેણમાં અવરોધ ઉભો કરશે.”

છોકરાએ પત્થરને એ નાની વહેતી નાલીમાં નાખી દીધો. થોડીવાર માટે સાચ્યે જ પાણીના વહેણમાં અવરોધ પેઢા થઈ ગયો પણ તરત જ પાણીના વેગે એ પત્થરને એક તરફ હટાવી દીધો અને ફરીથી પોતાની ગતિએ વહેવા લાગ્યું.

“પાણી તો ફરીથી વહેવા લાગ્યું અંકલ. તમને કદાચ ખબર નથી. પાણીમાં બહુ શક્તિ હોય છે, એ પોતાની સાથે બધાને ઘસડી જાય છે. એકવાર મેં રેઝિયો પર પૂર વિષે સાંભળ્યું હતું, જ્યારે પૂર આવે છે તો મોટા મોટા ખડકો પણ તેના વેગને અટકાવી શકતા નથી. આવા નાના-મોટા પત્થરોની તો પૂરમાં ખબર જ પડતી નથી.”

“હાંબેટા, પાણી આપણાને શિખામજા આપે છે કે આપણે વિધન અથવા અડચણોથી ગભરાવું જોઈએ નહીં. પાણીનું કામ વહેવાનું છે. તે જાણે છે કે આ વિધો અથવા અડચણો તો એના વેગને રોકવા માંગે છે. જો એંઝે એના પર વિજય ન મેળવ્યો તો એ એના વેગને રોકી લેશો. જ્યારે પાણીનું વહેવું બંધ થઈ જાય છે તો એ સડવા લાગે છે. એટલે એ પોતાના માર્ગની

બધી અડયણોને દૂર કરી નિરંતર વહે છે અને એની આ યાત્રા ત્યાં સુધી ચાલુ રહે છે જ્યાં સુધી એ સમુદ્રમાં મળી ન જાય. એ જ રીતે તો તું પણ અડયણોથી ગભરાઈને સ્કૂલ નહીં જાય તો વિચાર, જીવનમાં શું મેળવી શકીશ? બંધિયાર પાણીની જેમ તું પણ સરી જઈશ અને સરેલા પાણીને તો જીવજંતુ પણ પસંદ કરતા નથી. એટલે મારા દીકરા પાણીની જેમ નિરંતર વહેતા શીખ. રસ્તામાં આવનાર અડયણોનો સામનો કર, પોતાના વ્યવહારથી, પોતાની દફતાથી એના પર વિજય મેળવ. જો સ્કૂલે નહીં જાય તો અભાણ રહી જઈશ, જ્યારે તારા પિતા ઈચ્છે છે તું ભાણી-ગણીને મોટો માણસ બને. શું તું તારા પિતાની આ ઈચ્છાને થોડા તોફાની છોકરાઓને કારણે અધૂરી મૂકી દઈશ? શું સ્કૂલના થોડા તોફાની છોકરાઓને કારણે તું તારું ભવિષ્ય બગડવા દઈશ?"

આંખના પલકારામાં છોકરાને બધી વાત સમજાઈ ગઈ. તે સમજ ગયો કે સ્કૂલના થોડા છોકરાઓને કારણે જો એણે સ્કૂલ જવાનું બંધ કરી દીધું તો એનું જીવન પણ બંધિયાર પાણીની જેમ સરી જશે. એને મોટો માણસ બનેલો જોવાની એના પિતાની ઈચ્છા અધૂરી રહી જશે.

'ના....ના.... મારા પિતા મને ખૂબ પ્રેમ કરે છે. હું એમની ઈચ્છા ચોક્કસ પૂરી કરીશ. પછી રસ્તામાં ભલે ગમે એટલી અડયણો કેમ ન આવે? જે છોકરા મને સત્તાવે છે હું એમને મારા મિત્ર બનાવીને એમના તોફાનોથી મારો બચાવ કરીશ, પણ સ્કૂલે જવાનું બંધ

નહીં કરું.' 'મનમાંને મનમાં એ બાળકે સંકલ્પ કર્યો અને પછી બોલ્યો, "તમે બરાબર કહો છો અંકલ. હું મારા પપ્પાની ઈચ્છા જરૂર પૂરી કરીશ. ભલે રસ્તામાં ગમે તેટલી અડયણો કેમ ન આવે? હું કાલથી જ સ્કૂલે જઈશ."

પિતાના મિત્ર હસી પડ્યા. પછી એને ઘરની અંદર લઈ ગયા અને પોતાના મિત્રને કહ્યું, "લે તારી સમસ્યા ઉકલી ગઈ. આપણો દીકરો કાલથી સ્કૂલે જશે અને હવે કદ્દી સ્કૂલે જવાની ના નહીં કહે, ખરું દીકરા?"

"હા પિતાજી, સ્કૂલે જવા માટે હું હવે કદ્દી ના નહીં પાડું. હવે કોઈ અડયણ મને રોકી નહીં શકે."

દીકરાની વાત સાંભળીને પિતા તોલી ઊઠ્યા. ઝુશીના કારણે એમની આંખો ભરાઈ આવી અને એમણે એના દીકરાને છાતી સરસો ચાંપી દીધો.

અને પછી એ છોકરાએ સાચ્યે કદ્દી પાછળ વળીને જોયું નથી. પોતાના માર્ગમાં આવેલી દરેક મુશ્કેલીઓને પાર કરતો તે બાળક તેના દેશના રાષ્ટ્રપતિના પદ સુધી જઈ પહોંચ્યો.

તે દેશ હતો ઈન્ડોનેશિયા અને બાળક હતા - સુવાર્ણો.

ઈન્ડોનેશિયાને આબાદ કરવામાં એમણે ઘણી જ મહત્વની ભૂમિકા નિભાવી. જીવનમાં સદા પાણીની જેમ વહેવું અને દરેક અડયણો પર વિજય મેળવવાનું સૂત્ર કાયમ તેમને આગળ વધવાની પ્રેરણા આપતું રહ્યું.

એક વખત દેવતા, મનુષ્ય અને રાક્ષસ પ્રજાપતિ બ્રહ્માજી પાસે શિષ્યભાવે વિદ્યા શીખવા ગયા. આ સમયગાળામાં તેઓ નિયમબદ્ધ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરીને પ્રજાપતિ બ્રહ્માજીની સેવા કરવા લાગ્યા. આ રીતે ઘણા સમય સુધી સેવા કર્યા પછી ઉપદેશ ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. સૌ પ્રથમ દેવતાઓએ પ્રજાપતિ બ્રહ્માજી પાસે જઈને પ્રાર્થના કરી - “હે પ્રભુ ! અમને આજ્ઞા આપો ! પ્રજાપતિ જવાબમાં એક જ અક્ષર બોલ્યા : ‘દ’ ! સ્વર્ગમાં ભોગ-વિલાસ ભરપૂર છે. ભોગ-વિલાસ જ દેવલોકનું સુખ માનવામાં આવે છે. ક્યારેય વૃદ્ધત્વ ન પામનાર દેવગણ હંમેશા ઈન્દ્રિય ભોગ-વિલાસ તરફ દોરાયેલ હોય છે, પોતાની આ અવસ્થાના સંદર્ભે વિચાર કરીને દેવતાઓએ ‘દ’ નો અર્થ ‘દમન’ - ઈન્દ્રિય સંયમ સમજ્યો અને પોતાને ધન્ય માનીને પ્રજાપતિને પ્રણામ વંદન કરીને ચાલવા લાગ્યા. પ્રજાપતિએ પૂછ્યું - મારી આજ્ઞાનો અર્થ તમે સમજી ગયા ને ? દેવતાઓએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો. ‘હા ! અમે સમજી ગયા છીએ. તમે અમને ઈન્દ્રિય - દમનની આજ્ઞા આપી છે !’ પ્રજાપતિ બોલ્યા - ‘તમે બરાબર સમજ્યા છો, મારો ‘દ’ કહેવાનો અર્થ આ જ હતો. જાઓ, મારા આદેશ પ્રમાણે ચાલશો તો જ તમારું કલ્યાણ થશે.’

ત્યારપછી મનુષ્ય પ્રજાપતિ પાસે ગયા - ‘હે પ્રભુ ! અમને આજ્ઞા આપો !’ પ્રજાપતિએ એમને પણ ‘દ’ જ કહ્યું ! મનુષ્યોએ વિચાર કર્યો. અમે કર્મયોગી છીએ. હંમેશા કર્મ કરીને અર્થ સંગ્રહ કરવા માટે રચ્યાંપચ્યાં રહીએ છીએ. માટે બ્રહ્માજી એ અમને ‘દાન’ની આજ્ઞા આપી છે. આવું નક્કી કરીને પોતાના મનોરથને સફળ કરવા માટે આગળ વધવા

લાગ્યા ત્યારે પ્રજાપતિએ પૂછ્યું, ‘તમે લોકો મારા કથનનો અર્થ સમજીને જાઓ છો ને ? સંગ્રહપ્રિય મનુષ્યોએ ઉત્તર આપ્યો. ‘હા, અમે સમજી ગયા છીએ કે આપે અમે ‘દાન’ની આજ્ઞા આપી છે.’ આ સાંભળીને પ્રજાપતિ પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું - ‘હા, મારો આ જ અર્થ હતો. તમે યોગ્ય જ સમજ્યા છો. હવે આ જ રીતે ચાલજો તો જ તમારું કલ્યાણ થશે.’

હવે અસુરોએ પ્રજાપતિ પાસે પ્રાર્થના કરી - ‘હે પ્રભુ ! અમને આજ્ઞા આપો’ પ્રજાપતિએ ફરીથી ‘દ’ અક્ષરનું જ ઉચ્ચારણ કર્યું. અસુરો સમજ્યા કે આપણે લોકો સ્વભાવથી હિંસકવૃત્તિ ધરાવીએ છીએ, કોધ અને હિંસા અમારો રોજનો ધંધો છે એટલા જ માટે પ્રજાપતિએ અમને આ દુષ્કર્મથી છોડાવવા માટે જીવમાત્ર પર ‘દયા’ કરવાની આજ્ઞા આપી. આવું વિચારીને જ્યારે અસુરો જવાની તેયારી કરવા લાગ્યા ત્યારે પ્રજાપતિએ વિચાર્યું કે આ લોકોએ મારી આજ્ઞાનું સાચું અર્થધટન કર્યું છે કે કેમ ? અસુરોને પૂછ્યું : તમે જાઓ છો, પણ તમને મેં શું આજ્ઞા આપી છે ? ત્યારે અસુરોએ ઉત્તર આપ્યો - તમે અમને ‘દ’ કહીને પ્રાણીમાત્ર પર ‘દયા’ કરવાની આજ્ઞા આપી છે. આ સાંભળીને પ્રજાપતિએ કહ્યું : ‘વત્સ ! તમે બરાબર જ સમજ્યા છો, મારો કહેવાનો અર્થ આ જ હતો. હવે તમે દ્વેષભાવ છોડીને પ્રાણીમાત્ર પર દયા કરજો જેનાથી તમારું કલ્યાણ થશે.’

દેવ દનુજ માનવ સભી લહેં પરમ કલ્યાન !

પાલૈ જો ‘દ’ અર્થ કો દમન દયા અરુ દાન !!

(બ્રહ્મદારણ્યક ઉપનિષદ્ધના આધારે)
પુસ્તક : ઉપનિષદ કે ચૌદા રન્ન -
હનુમાનમસાદ પોણાર, ગીતાપ્રેસ, ગોરખપુર
પાના નં. ૬૪

સાચી રીતે કાર્ય કરવાની કલા

– સુશ્રી જ્યોતિબહેન થાનકી

આ જગતમાં આવનાર દરેક માણસે કોઈ ને કોઈ પ્રકારનું કામ તો કરવું જ પડે છે. જગતનો ત્યાગ કરનાર સાધુ સન્યાસીઓને પણ કર્મ છોડતું નથી. ભલે તેઓ કર્મમાં આસક્ત ન હોય કે કર્મ સાથે બંધાયેલ ન હોય, તેમ છતાં પણ એમણે કર્મો તો કરવાં જ પડે છે. કેમકે કર્મો માનવજીવન સાથે અનિવાર્યપણે જડાયેલાં છે. એમાંથી કોઈ જ મુક્ત થઈ શકતું નથી. જો માણસે કર્મો અનિવાર્યપણે કરવાનાં જ હોય તો પછી એ કર્મો તેણે કેવી રીતે કરવાં જોઈએ? ઘણી વખત કામ કરવામાં આનંદ ન આવતો હોય, કંટાળો આવતો હોય, કામ કરવું ગમતું ન હોય અથવા તો કામ સારી રીતે થતું ન હોય તો આવા પ્રસંગોએ માણસે શું કરવું જોઈએ? આવા અસંખ્ય પ્રશ્નો કર્મો સાથે સંકળાયેલા છે. જો માણસે સાચી રીતે જીવન જીવનું હોય અને જો તેણે પોતાના જીવનને સાર્થક કરવું હોય તો તેણે પોતાને ફાળે આવેલાં કર્મ પણ સાચી રીતે કરવાં જોઈએ. પણ સાચી રીતે કર્મો કેવી રીતે કરવાં? કાર્યો અંગે સંકળાયેલા પ્રશ્નો અને સમસ્યાઓના જે ઉકેલો શ્રી માતાજીએ આપ્યા છે, તે જીવનમાં અપનાવવાથી માણસ કર્મ દ્વારા પોતાની પ્રગતિ અત્યંત ઝડપી બનાવી શકે છે.

માનવજીવનમાં ઘણીવાર એવું બને છે કે માણસને પોતાની રૂચિ મુજબનું કામ મળતું હોતું નથી. પરિણામે માણસને એ કામ કરવું ગમતું નથી

અને એમાં એને કંટાળો આવે છે. એવા કામનો બોજો અને થાક લાગે છે. એવું કામ જો મુલતવી રાખી શકાય તેમ હોય તો માણસ એ કામ ક્યારેય હાથમાં લેતો નથી. એથી ઊલટું જો મનપસંદ કામ મળે તો માણસ એ કામ રસપૂર્વક અને આનંદથી કરે છે. એ કામ ગમે તેવું મુશ્કેલ હોય તો પણ તેમાં તેને બોજો કે થાક લાગતો નથી. શ્રી માતાજી કહે છે કે કાર્ય પ્રત્યેનું આ વલણ સાચું વલણ નથી. રસ પડે છે, આનંદ મળે છે, માટે કામ કરવું એ સાચું વલણ નથી; પરંતુ આપણે જે કંઈ કરતા હોઈએ એ કામમાંથી આનંદ પ્રાપ્ત કરવો એ સાચું વલણ છે. પણ એ ત્યારે જ બની શકે કે જ્યારે આપણે દરેક વસ્તુને આપણી પ્રગતિના સાધનરૂપ માનતા હોઈએ. અને આપણી ચેતનાની એ સ્થિતિ હોય તો પછી કોઈપણ પ્રકારનું કામ મનગમતું કે આશગમતું રહેતું નથી. પણ તે પ્રગતિનું સોપાનબની રહે છે.

ઘણી વાર એવું બને છે કે આપણે જે કામ કરવું હોય તો તે કામ આપણને બીજા કરવા દેતા નથી. તેઓ એમ કહે છે કે “એ તારું ગજું નહીં. એ તને નહીં આવડે.” એમ કહી આપણને કામ કરતા અટકાવે છે અથવા તો આપણને બીજું કામ ફાળવે છે. આ બાબતમાં શ્રી માતાજી કહે છે : “માણસને એમ કહેવામાં આવે કે તમે આ કામ કરવા સમર્થ નથી, તમારે આ નહીં પણ પેલું કામ કરવું જોઈએ. પણ પછી તો મુશ્કેલી ઘટવાને બદલે વધે છે, કેમકે

એને મનમાં સતત એમ થયા કરે છે કે મેં પસંદ કરેલું કામ જો હું કરતો હોત તો એમાં વધારે સફળ થયો હોત. અને જો એ કામ કરવા દીધું હોત અને જો એમાં નિષ્ફળ ગયો હોત તો અનુભવે તે સમજ શકત કે તેની પસંદગીમાં ભૂલ હતી, પણ પછી એને ક્યારેય એ અંગેનો અફસોસ રહ્યો ન હોત.” આથી જ કામની પસંદગીની બાબતમાં શ્રી માતાજીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું : “હવે હું ફરીથી કહું છું કે જો માણસ સભાન હોય કે હું સાચે જ આ કાર્ય કરી શકું છું તો તેને કાર્ય કરવા દેવું વધારે સારું છે.”

આપણે સમાજમાં, ઓફિસના કાર્યાલયમાં, કુટુંબમાં રોજ-બરોજ અનેક પ્રકારનાં કાર્યો કરવાનાં હોય છે. એમાં કોઈ પણ કામનો બોજો વધારે રહે છે, ક્રોઈને ઓછો. ઓફિસમાં પણ એવું બનતું હોય છે કે ક્રોઈને વધારે કામ કરવું પડે છે. જ્યારે કેટલાક લોકો ફક્ત દેખાવ પૂરતું જ કામ કરતા હોય છે, કે ઉપરીઓને ખુશ કરવા જેટલું જ કામ કરતા હોય છે. એમની વૃત્તિને બીજા પણ અનુસરવા લાગે છે અને પછી કાર્યાલયની વ્યવસ્થામાં શિથિલતા આવી જાય છે. શ્રી માતાજી કહે છે કે, “જો તમારે સાચોસાચ પ્રગતિ કરવી હોય, તો તમને જે કંઈ કામ સોંપવામાં આવ્યું છે તેમાં પૂરેપૂરી શક્તિ રેણીને આવેગપૂર્વક, પોતાની સંકલ્પશક્તિના પૂરેપૂરા બળ સાથે કામ કરવું જોઈએ. દરેક ક્ષાણે શક્ય તેટલી સારી વસ્તુ, શક્ય તેટલી સારી રીતે કરવી જોઈએ. બીજા લોકો શું કહેશે, તેની સાથે તમારે કોઈ સંબંધ નથી. આ એક એવી વસ્તુ છે, જેને હું જેટલી વાર કહું તેટલી વાર ઓછી પડે તેમણે.”

કેટલાય માણસો કામની બાબતમાં એવી

ફરિયાદ કરતા હોય છે કે ‘બીજા કંઈ કરતા નથી તો હું શા માટે કરું ? એણે પણ મારા જેટલું જ કામ કરવું જોઈએ. મારે ભાગે જ કેમ આટલું બધું વધારે ?’ આવા વલણ પ્રત્યે ચેતવણી આપતાં શ્રી માતાજી કહે છે : “તમે કદ્દી એમ ન કહેશો કે ફલાણી વ્યક્તિ આમ નથી કરતી, પેલી બીજું જ કરે છે. પેલા માણસે આ ન કરવું જોઈએ - આ બધા સાથે તમારે કંઈ જ સંબંધ નથી. તમને આ પૃથ્વી ઉપર એક ભૌતિક શરીરમાં એક સુનિશ્ચિત ઉદેશથી મૂકવામાં આવ્યાં છે અને એ ઉદેશ એ છે કે તમે તમારા શરીરને શક્ય તેટલું સચેતન બનાવો. તેને પ્રભુનું અત્યંત પૂર્ણ અને સચેતન કરણ બનાવો.” આથી માણસે બીજાઓ શું કરે છે, તે પ્રત્યે ધ્યાન આપ્યા વગર જ પોતાના કાર્યમાં એકાગ્રતા કરવી જોઈએ. માણસ જે કંઈ પરિસ્થિતિમાં મૂકાય છે તે પરિસ્થિતિ પણ તેના વિકાસ માટે જરૂરી હોય છે. આથી તેને મળેલ સંજ્ઞો કે કામની ફરિયાદ કર્યા વગર તેણે પોતાની સર્વ શક્તિ રેણીને કામ કરવું જોઈએ. શ્રી માતાજીએ બાળકોને જણાવ્યું હતું : “દરેક વ્યક્તિનું જીવન એવી રીતે ગોઠવવામાં આવ્યું હોય છે કે જે એના સમગ્ર વિકાસ માટે જરૂરી હોય. દરેક વ્યક્તિને જે અનુભવો થતા હોય છે, તે એના સર્વાંગી વિકાસમાં સહાયભૂત થાય તે માટેના હોય છે અને દરેક વ્યક્તિની મુશ્કેલીઓ પણ એની પૂર્ણ સિદ્ધિના માર્ગમાં સહાય થાય તેવી હોય છે.”

કેટલીકવાર એવું પણ બને છે કે આપણે આપણાને સોંપેલું કામ અત્યંત ઉત્સાહભેર ઝડપથી પૂરું કરી નાખવા તત્પર બની જઈએ છીએ અને બીજા કોઈ બાબતો પર જો ધ્યાન ન આપીએ અને એ

કામમાં જ એકાગ્રતા કરીએ તો એ કામ જડપથી પૂરું પણ થઈ જાય છે. પણ એમાં ઘણીવાર આપણી અંદરથી જ વિરોધ ઉઠે છે ને આપણે આપણી જાતને કહેવા લાગીએ છીએ કે, “થશે, ધીમે ધીમે. એવી તે કઈ ઉતાવળ છે ? મારે શા માટે ઉતાવળ કરીને કામ પૂરું કરવું જોઈએ ? બીજાઓએ તો હજુ શરૂ પણ નથી કર્યું તો હું શા માટે ફૂદી પડું ?” આવી મનઃ સ્થિતિને પરિણામે આપણી અંદર જગેલો કામનો ઉત્સાહ મંદ પડી જાય છે અને એ કામ માટે આપણી અંદર જગેલી શક્તિ પાછી ચાલી જાય છે. શ્રી માતાજી આવી મનઃસ્થિતિને ભયંકર મનોદશાની સ્થિતિ કહે છે. તેઓ કહે છે : “તે કલ્પી શકાય તેવાં સહુથી વધારે મૂર્ખાઈભરેલાં બહાનાંઓમાંનું એક બહાનું છે... બીજાઓ તે કાર્ય કરે કે ન કરે, તેની તમારે શા માટે પરવા કરવી જોઈએ ? આવી પરવા કરવી એ સહુથી વધારે ગુલામી છે.” આવી ગુલામીમાંથી મુક્ત થાય તો જ માણસ સાચી રીતે કામ કરી શકે.

પરંતુ જીવનમાં ઘણીવાર એવું પણ બને છે કે માણસ સાચી રીતે કામ કરવાનો પ્રયત્ન કરે, છતાં પણ એ કામમાં કંઈ ને કંઈ ખામીઓ રહ્યી જ જતી હોય છે. આ વિષે આશ્રમના એક બાળકે શ્રી માતાજીને પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો કે, ‘હું ખૂબ સારી રીતે કામ કરવાનો પ્રયત્ન કરું છું. છતાં એ કામ સારું કેમ થતું નથી ?’ એના ઉત્તરમાં શ્રી માતાજીએ જણાવ્યું : ‘એ કામ સારું ન થાય કેમ કે તમે પછીથી કરવાના કામનો વિચાર પહેલાં કર્યા કરો છો. જે ક્ષણે કાર્ય કરી રહ્યા છો, એ ક્ષણ જ કિમતી છે. કાર્ય માટે વર્તમાનકાળ જ શ્રેષ્ઠ છે. તમે જે કરતા હો, તેમાં એવી રીતે એકાગ્ર થઈ જવું જોઈએ કે જાણે આખાય

જગતની મુક્તિ તમારા એ કામ ઉપર નિર્ભર હોય.’’ આપણે ખરેખર કેવી રીતે કામ કરીએ છીએ, એનું થોડું અવલોકન કરીએ તો જણાશે કે મોટેભાગે આપણે યંત્રવત્તુ જ કાર્ય કરતા હોઈએ છીએ. એ કાર્ય સાથે આપણી ચેતના સંપૂર્ણપણે તદ્વાપ થયેલી હોતી નથી. અહીં તહીં ભટકી રહેલા મનથી શરીર દ્વારા આપણે જે કામ કરીએ છીએ, એ કામમાં નથી મળતો આનંદ કે નથી મળતી સફળતા. ઊલ્લંઘન મળે છે શરીરને થાક અને મનને કંટાળો. વળી મોટેભાગે તો આપણે કામને બનતી જડપે પતાવી દેવાની મનોવૃત્તિ ધરાવતા હોઈએ છીએ. આના પરિણામે આપણા મન અને શરીર ઉપર કામનું એક દબાણ રહે છે. એક સતત તનાવભરી પરિસ્થિતિમાં સંઘળાં કાર્યો થતા હોવાથી કાર્ય દ્વારા ચેતનાના સર્વાંગી વિકાસની જે તક આપણને મળી છે, તે વેડફાઈ જાય છે. શ્રી માતાજી કહે છે : ‘‘લોકો હમેશાં દરેક વસ્તુઓ તાત્કાલિક અને જડપી માગે છે. તેઓ એક વસ્તુ પરથી બીજી વસ્તુ તરફ ધસી જતા હોય છે. તેઓ કોઈ વસ્તુને એની પોતાની શાશ્વતીમાં જીવવા દેવા માગતા નથી. તેઓ હમેશાં આગળ ને આગળ જવા માગે છે અને પછી કામ બગડી જાય છે. દરેક મિનિટે આપણે વધુ ક્ષમતા વાપરીને જીવવું જોઈએ. તમે જે કામ કરતા હો એ કાર્યમય જ તમારે બની રહેવું જોઈએ. તે સમયે તમારા મનમાં બીજી કોઈ યોજનાઓ ઘડાતી ન હોવી જોઈએ. બીજી કોઈ જ પ્રકારની ઈચ્છા પણ ન હોવી જોઈએ. એ બધું તમારી અંદર એક તાણાની અવસ્થા ઊભી કરે છે.’’

ઘણીવાર આપણી પાસે સમય ખૂબ ઓછો

હોય અને એટલા સમયમાં ધજાં કામ પૂરાં કરવાનાં હોય છે ત્યારે આપણે ઉતાવળે કામ કરીએ છીએ, પણ એ કામો બરાબર સારી રીતે થઈ શકતાં નથી. તો આવે વખતે આપણે શું કરવું જોઈએ? આ સંદર્ભમાં શ્રી માતાજીને એક પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો : ‘અમે સામાન્ય રીતે જો સારામાં સારી રીતે કામ કરવા ધારીએ તો ખૂબ સમય જોઈએ, પણ સામાન્ય રીતે જ્યારે અમારી પાસે સમય ખૂબ ઓછો હોય ત્યારે સમયના ભારે દબાણ હેઠળ પોતાનાથી શક્ય તેટલી ઉત્તમ રીતે કામ કેવી રીતે કરવું?’ આના ઉત્તરમાં શ્રી માતાજીએ જણાવ્યું : “સામાન્ય રીતે માણસો ભારે ઉતાવળમાં હોય, ત્યારે તેમને કરવાનું કામ તેઓ પૂરી રીતે કરતા નથી અને જેટલું કરે છે, તેટલું ખરાબ રીતે કરે છે.” જ્યારે સમયની ખેંચ અનુભવાતી હોય ત્યારે એકાગ્રતાને સઘન કરવાથી કામ ઝડપી બને છે. શ્રી માતાજી એક તદ્દન સરળ દણ્ણાંત આપીને આ સમજવે છે કે, સ્નાન કરીને કપડાં પહેરવાની પ્રક્રિયામાં જુદા જુદા લોકોને જુદો જુદો સમય લાગે છે. પણ આપણે માની લઈએ કે સમય ગુમાવ્યા સિવાય કે ઉતાવળ કર્યા સિવાય એ માટે અર્ધો કલાક જોઈએ. જો પછી તમે એમાં ઉતાવળ કરો તો પછી તમે સારી રીતે નહાતા પણ નથી અને કપડાં બરાબર રીતે પહેરતા પણ નથી. જો તમે તમારું ધ્યાન અને શક્તિ તમે જે કરતા હો એમાં જ એકાગ્ર કરો, તો તમારો અર્ધો સમય બચી જાય છે. પહેલાં તમે જે અર્ધો કલાકમાં કરતા હતા તે હવે પંદર ભિનિટમાં કરો છો અને પહેલાં કરતાં વધુ સારી રીતે. આ એકાગ્રતાથી શક્ય બને છે. ઉપરાંત એકાગ્રતા વધતાં

કામની શરૂઆતમાં જે ઉશ્કેરાટની લાગણી હોય છે તે શરી જાય છે અને તેથી પહેલાં કામ કરતાં જે થાક લાગતો હતો, તે હવે લાગતો નથી. સમગ્ર ધ્યાન કામમાં જ એકાગ્ર થયેલું હોવાથી શક્તિઓનો પણ સંચય થાય છે અને પછી કામમાં બિલકુલ તનાવ રહેતો નથી.

એમને પોતાના જીવનમાં પ્રગતિ કરવી છે, આત્મપ્રભુત્વ મેળવવું છે, જીવનનું લક્ષ્ય સિદ્ધ કરવું છે, એમને માટે તો બધાં જ કામ એકસરખાં જ લાભદાયક હોય છે. એમાં કોઈ કામ નાનું નથી કે કોઈ કામ મોટું નથી. કોઈ કામ હલકું નથી કે કોઈ કામ ઉત્તમ નથી. કામ ગમે તે પ્રકારનું હોય, પણ જો સાચી ભાવનાથી કરવામાં આવ્યું હોય તો તે આધ્યાત્મિક પ્રગતિની દિશામાં માણસને ઝડપથી લઈ જાય છે. આ સંદર્ભમાં શ્રી માતાજીએ વાર્તાલાપમાં જણાવ્યું હતું કે, “... એટલે તમારા ભાગે જે કોઈ પ્રવૃત્તિ, જે કોઈ કામ આવી પડે તે તમારે પ્રગતિ કરવી છે, એવા સંકલ્પપૂર્વક કરતા રહો. તમે જે કામ કરો તમારાથી બને તેટલી સાચી રીતે કરો. એ તો ખરું જ, પણ એથી વિશેષ એ છે કે તમારા દરેક કાર્ય પાછળ એવી ઝંખના રહેવી જોઈએ કે મારે પૂર્ણ બનવું છે અને તે માટેની પરમ આતુરતાપૂર્વક તમારે કામને વધુ ને વધુ ઉત્તમ રીતે કરતા રહેવું જોઈએ. આ રીતે કરતાં છેક સ્થૂલ મહેનતના કામથી માંડીને અત્યંત કલાત્મક બૌદ્ધિક કામો સુધીનાં તમામ કામો કંઈ પણ અપવાદ સિવાય તમારા માટે રસપ્રદ બની રહેશે.

કુમશઃ

બ્લેઝ પાસ્કલ

(જ. ૧૮ જૂન ૧૬૨૩, કલેરમોન્ટ ફ્રાન્ડ, ફાંસ; અ. ૧૮ ઓગસ્ટ ૧૬૬૨, કલેરમોન્ટ)

વિશ્વપ્રસિદ્ધ ફેન્ચ ગણિતશાસ્ત્રી અને વિજ્ઞાની.

તેનો જન્મ એક મધ્યમ વર્ગના ફેન્ચ પરિવારમાં થયેલો. ત્રણ વરસનો હતો ત્યારે તેની માતા અવસાન પામી હતી. તેના પિતા એશિને બાળક પાસ્કલનાં માતા, પિતા તથા શિક્ષક બની રહ્યા હતા. તેઓ સરળ વાતચીત અને ચર્ચા વડે, શિક્ષણનો ભાર ન લાગે તે રીતે બાળકોને ભણાવતા હતા. બ્લેઝને ગણિતનો વિષય ખૂબ ગમતો. તેણે સ્વતંત્ર રીતે ગણિતના ઘણાબધા સિદ્ધાંતો શોધી કાઢ્યા. ૧૨ વર્ષની વયે તેમણે પાસ્કલનું પ્રમેય તેચાર કર્યું અને ૧૬ વર્ષની વયે શાંકવો (conics) પર સંક્ષિપ્ત નિબંધ લખ્યો.

તેના પિતા કરવેરા-કચેરીના સુપરિટેન્ટ હતા. કરવેરાની ગણતરીમાં પિતાને મદદરૂપ થવા પાસ્કલે ૧૮ વર્ષની ઉંમરે સરવાળા-બાદબાકી કરવા માટેનું યંત્ર બનાવ્યું. તે પાસ્કલ એટિંગ મશીન તરીકે જાણીતું થયું.

પાસ્કલે ગાણિતિક સંભાવના (probability) જાણવા માટે એક ત્રિકોણ રચ્યો, જેને પાસ્કલ ત્રિકોણ કહેવામાં આવે છે. આના ઉપરથી એક સિક્કો n વાર ઉછાળાય તો કેટલી વાર છાપ (head) મળી શકે તેની આગાહી કરી શકાતી.

હવે પાસ્કલને પ્રાયોગિક કામમાં રુચિ જાગી. તેણે શૂન્યાવકાશ, હવાનું દબાણ, ઊંચાઈ અને હવાના દબાણનો સંબંધ - એ માટેના પ્રયોગો કર્યા. ભૌતિકશાસ્ત્રમાં પાસ્કલ તરલ (fluid) ઉપરના તેમના પ્રયોગોથી જાણીતા છે. ૧૬૦૫માં તેમણે પાસ્કલના નિયમ તરીકે ઓળખાતો સિદ્ધાંત આપ્યો. તે મુજબ ‘પાત્રમાં રાખેલ તરલ ઉપર લગાડવામાં આવતા દબાણનું બધી જ દિશામાં એકસરખું સંચારણ થાય છે.’ પાસ્કલના આ સિદ્ધાંતની મદદથી હવાનું સંપીડન (air-compressor), નિર્વાત-પંપ (vacuum pump), સિરિંજ, મોટરને (વસ્તુને) ઊંચકવા માટેનો હાઈડ્રોલિક જોક તથા ગાંસડી બાંધવાની પ્રેસની કાર્યપદ્ધતિ સમજી શકાય છે.

૩૮ વર્ષની વયે પાસ્કલનું અકાળે અવસાન થયું. તે વૈજ્ઞાનિક હતો તે સાથે દાર્શનિક અને ધર્મવિતા પણ હતો. અધ્યતન કમ્પ્યુટરો, એરોપ્લેન, એલિટિમીટરો તેમ જ ભૂમિતિ, આંકડાશાસ્ત્ર અને કલનશાસ્ત્ર - આ બધાંમાં પાસ્કલનો ગણનાપાત્ર ફાળો રહ્યો રહ્યો છે.

(ગુજરાતી ‘બાળવિશ્વકોશ-૫’માંથી સાભાર)

દિવ્ય વનસ્પતિ

— સંકલન

જાંબુ (રક્તવર્ધક-લોહવર્ધક)

વિવિધ નામો : સંસ્કૃત : ફલેન્ડ્ર, જમ્બુ
હિન્દી : બડે જામુન અંગ્રેજી : Jambul (મોટા)
લોટિન: Black Berry (નાનાં જાંબુ)

ઉત્પત્તિ-સ્થાન : ભારતમાં મોટાં (રાય) જાંબુ બાગ-બગીચાઓમાં વવાય છે. તેમજ સર્વત્ર નદીકિનારાની રસાળ ભૂમિમાં તેપુષ્કળ થાય છે.

પરિચય : જાંબુની મુખ્ય બે જાત છે. (૧) રાય કે રાજ જાંબુ અને (૨) નાનાં કે કુદ્ર જાંબુ. મોટાં જાંબુ, ગુણો દેખાવે શ્રેષ્ઠ છે. ત્રીજી જાત ઠળિયા વગરની ગુલાબજાંબુ નામે સફેદ (ખાસ દહાણુરોડ-મુંબઈ-વિરાર પાસે તથા બંગાળમાં) થાય છે. રાય જાંબુનાં ઝાડ સદા લીલાંછમ અને મોટાં હોય છે. પાન ત થી હ ઈંચ લાંબા, ૨-૨ ઈંચ પહોળાં, પીપળાના પાન જેવા મોટા, ચીકણા, ચમકતા, પુષ્પ વસ્તત ઋતુમાં હિરિતાભ શૈત કે સોનેરી રંગમાં, મંજરીઓમાં આવે છે. ફળ ચોમાસાના પ્રારંભમાં ૧/૨ ઈંચ સુધી લાંબા, ૧ થી ૧॥ ઈંચ જાડા, પાકે ત્યારે લાલ-રોંગણી રંગના અને ગોળ કે લંબગોળ ઠળિયાવાળા તથા મીઠા-જાંબલી ગર્ભવાળા હોય છે. નદી (જળ) જાંબુનાં ફળ મધ્યમ કે નાનાં અને પાન કરેણ પત્ર જેવાં હોય છે. તે ઉત્તમ ઔષધિ છે. ઉપયોગી અંગ : પાન, છાલ, ફળ અને ઠળિયા બધું.

ગુણધર્મો : રાજ (મોટાં) જાંબુ (રાવણા) મધુર-ખાટાં-તૂરાં, હળવાં, રૂક્ષ (લૂખા) મધુરવિપાકી, શીતવીર્ય, કફફિતશામક, પ્રબળ વાયુ વધારનાર, રક્તસ્તંભક, રક્તવર્ધક, હિમોગલોબીન તથા લોહતત્વવર્ધક, ભૂખવર્ધક, પાચક, શ્રમહર, મલરોધક અને દાહ, તૃપ્તા, જાડા,

ખાંસી, શાસ, રક્તાલ્પતા, ઉદર કૂભિ તથા મધુપ્રમેહનાશક છે. ફળ ભોજન પદ્ધી નમક સાથે ખાવાં હિતકર છે. જલ (નદીનાં નાનાં) જાંબુ મધુર, ખાટાં, તૂરાં, કડવાં, શીતળ, ભારે, ગ્રાહી, પુષ્ટિકર્તા, બળપ્રદ અને વીર્ય વૃદ્ધિકર છે. જાંબુનો સરકો : ગોળો, જાડા, કોલેરા, પેટનાં દર્દો તથા મધુમહેમાં લાભપ્રદ છે. ખાસ ગુણ : જાંબુની ડાળીઓ જલ ચોખ્યું કરે છે. તળાવની શેવાળનો તે નાશ કરે છે.

ઔષધિ-પ્રયોગો : (૧) મધુપ્રમેહ : જાંબુના ઠળિયા, હળદર, નગોડમૂળ, કડુ, મામેજવો, હીમેજ અને લીમડાની છાલનું ચૂર્ણ દરરોજ સવાર-સાંજ લેવું. (૨) પિત-ગરમી વિકાર : જાંબુ છાલના રસમાં દૂધ મેળવી પીવાથી ઊલટી થઈ, પિત બહાર આવશે. તે પદ્ધી ધી અને ભાત ખાવા દેવા.

(૩) મુખપાક-છાલાં : જાંબુડાની ડાળનું દાતાણ કરવું કે તેની છાલ પાણીમાં પલાળી, તેના કોગળા કરવા. (૪) ખીલ : જાંબુના ઠળિયાના ચૂર્ણનો ખીલ પર લેપ કરવો. (૫) લોહીવા : જાંબુ ઠળિયાનું ચૂર્ણ તથા ડેરીની ગોટલીનું ચૂર્ણ સવાર-સાંજ પાણીસાથે આપવું.

માત્રા : જાંબુના ઠળિયાનું ચૂર્ણ બનાવી ત થી ૫ ગ્રામ સવારે - રાત્રે લેવું.

રાસાયણિક ઘટકો : બીજમાં ગલુકોસાઈડ, જખોલિન, ફેનોલયુક્ત દ્રવ્ય ઇલેગિક એસિડ, પીળું સુગંધી તેલ, ચરબી, રાલ, ગેલિક એસિડ, આલ્ફ્યુમિન વગેરે પદાર્થો રહેલા છે. છાલમાં ૧૨% ગુંદર હોય છે.

(‘વસુંધરાની વનસ્પતિઓ’ પુસ્તકમાંથી સાભાર)
બાળવિશ્વ-જુલાઈ-૨૦૧૭

બાળકનું નામ : _____ ધોરણા : _____ શાળા : _____

બાળમિત્રો !

ચોમાસાની જીતુ ચાલી રહી છે તો ઉપરના ચિત્રમાં મનગમતાં રંગો પૂરીને આ ચિત્ર ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનાં સરનામે મોકલશો. મોકલનાર બાળકો તથા શ્રેષ્ઠ રંગપૂરણી કરનાર બાળકના નામ આગામી અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

ભાષાકીય પ્રવૃત્તિ

– તર્પણા વ્યાસ

- શબ્દ ચોરસમાંથી છુપાયેલા ફળ-શાકભાજી-કઠોળ શોધી કાઢો.

- વિવિધ વિરામ ચિહ્નોને સમજો ને નીચે આપેલ જગ્યામાં તમારું એક વાક્ય લખો, જેમાં એ ચિહ્ન વપરાયું હોય.

૧. પૂર્ણવિરામ - મુલ્લાનસરુદીન ચાલતા જતા હતા

૨. અલ્પવિરામ - નાનકડા તંદુરસ્ત રાકેશને મમ્મીએ ઊંચ્યકી લીધો.

૩. પ્રશ્નાર્થ - સંગીતા, કેવી લાગી રસોઈ?

૪. ઉદ્ગાર - ઉઠો! જગો! ઘેયપ્રાણિસુધી કાર્ય કરતા રહો!

૫. અવતરણ ચિહ્ન - ગાંધીજી કહેતા, “સત્ય એ જ પરમેશ્વર છે.”

છોડ પ્રકાશની દિશામાં જ વધે છે

— સંકલન

સૂચનાઓ:

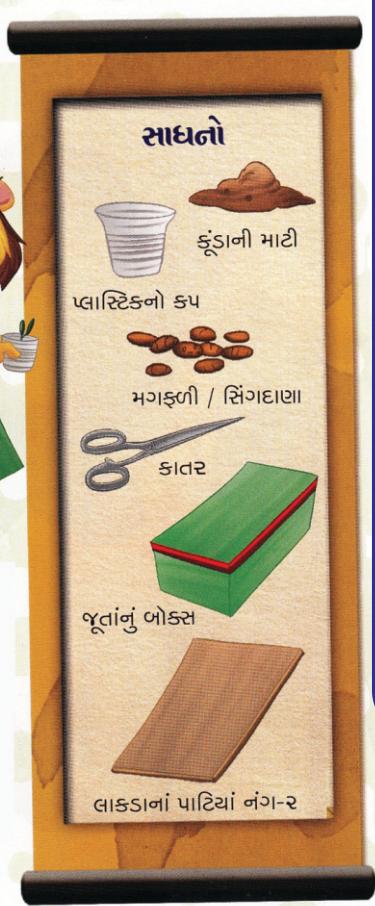
- પ્લાસ્ટિકના કપમાં નીચેની બાજુ થોડાં કાણાં પાડો અને તેમાં કૂડાની માટી ભરી, મગફળીના દાણા વાવી દો.
- તેમાં પાણી નાખી તેને હુંફાળી જગાએ મૂકી દો.
- લાકડાના બેટુકડા ચિત્રમાં બતાવ્યા મુજબ જૂતાંના બોક્સમાં ફીટ કરો. બોક્સની એક બાજુએ ઉપરની તરફ મોટું કાણું પાડો.
- જ્યારે કપમાં બી ફૂટે ત્યારે તેને જૂતાંના બોક્સમાં મૂકી દો અને બોક્સ બંધ કરી દો, તેમાં રોજ પાણી નાખો.

સારાંશ:

ચાર-પાંચ દિવસ પછી જ્યારે તમે બોક્સ ખોલશો ત્યારે તમે જોઈ શકશો કે છોડ પ્રકાશની દિશામાં વળીને કાણામાંથી બહાર આવ્યો હશે.

સિદ્ધાંત:

છોડને ઊગવા માટે પ્રકાશ આવશ્યક છે અને પ્રકાશ મેળવવા માટે છોડ પ્રકાશની દિશામાં જ વિકસે છે.

ઉખાણા

– હિરેન જ્યોતિકુમાર વૈષ્ણવ

(૧) ધરતીનાં પેટાળમાં જાઉ,
ચોમાસો હું બછાર આવું,
ખાંઝોચિયામાં જોસીને હું,
ગીતા મજાનાં ગાઉ.

(૨) મારા વગર તો ચાલે નહીં,
જીવન ફૂલેજાલે નહીં,
સંગ તેવો હું રંગ પકડું,
મારો રંગ હું આકાર નહીં.

(૩) સાવારે આવે સાંજે જાય,
કોઈ ન જાણે કયાં સંતાય ?

(૪) જોઈ એક અનોખી વર્ષા,
વૃક્ષો ધરતી ભીનાં થાય.
પાણી પાણી એ કહેવાય,
તરસ જરા ના સંતોષાય.

(૫) શૂર્યહિવ છે પિતા મારા,
વર્ષાની જુંદ માતા મારી,
ધ્રુવની જેમ વાંકુ અંગા,
મારા વસ્ત્રનાં સાત રંગા.

(૬) એક સાદા ધરતી પર ધૂમે,
એક ધૂમે સાદા આકાશે,
એક જ મોસામભાં એ બંને,
સાદ પાંચિને રંગે તનને.

(૭) એક ધૂજે છે થરથર,
ભીજુરહે પસીના તાર,
અને ત્રીજી રહે રક્તી,
કહો કોણ આ નવતાર.

(૮) આગ પાઇળની શક્તિ હું,
સૌને છું ઉપચોગી હું,
દિવસો જાડ કાઢે મુજને,
હવે કહોને કોણ લુંહું ?

(૧) સ્ટિલેસ્ - સ્ટોર્સ - સ્ટોરાઝુ (૨) (શરીર-ટાઈ (૩)
સન્ડિઝલ્ (૪) શરીર (૫) લેટેન્ (૬) પુલોહ (૭) કુક્કર્ (૮) :ફોલ્સ

Type of Noun

— Sanjay Chaudhary

Direction :- Read the noun in the box. Write the noun into the correct Categories.

Dog	School	Teacher	Computer	Restaurant	Inguana
Hospital	Catfish	Nurse	Pencil	Cow	Police station
Carpet	Father	Girl	Ladybug	Eyeglasses	Theatre
Chicken	Library	Barber	Shoe	Butcher	Toothbrush

Person

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Place

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Thing

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Animal

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

ગણિતમાં રંગ

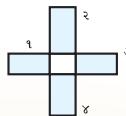
- સંકલન

પ્રિયાંક પાસે $4 \times 5 = 20$ ખાનાનો ચોરસ છે. જેમાં સફેદ, પીળો, કાળો, લાલ અને લીલો એમ પાંચ રંગો એવી રીતે પૂરવાના છે કે જેથી હાર કે સ્તંભ દરેકમાં પાંચે રંગો આવી જવા જોઈએ તેમજ બાજુ-બાજુમાં (હાર કે સ્તંભમાં પાસે કે કીસમાં) સમાન રંગો આવવા ન જોઈએ તે રીતે પ્રિયાંકને મદદ કરી શકશો?

બાળવિશ્વ વર્ષ-૫, અંક-૭, મે-૨૦૧૭ ના અંકમાં પાના નં. ૨૮ પર પૂછાયેલ ગણિતના કોયડાઓનો ઉકેલ નીચે મુજબ છે.

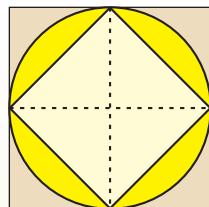
૧. પતાંનો ચોરસ

૨ નંબરની આકૃતિને ઉપર ખેડો ૧ અને ૩ નંબરની આકૃતિના ખૂણાને અડકે તેમ ગોઠવો. હવે ચારેય આકૃતિની વચ્ચેની ખાલી જગ્યા એક ચોરસ જ છે.

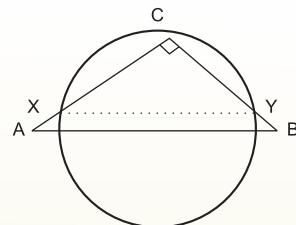
૨. જુનીયસ જ્યોમેટ્રી

સવાલમાં જે આકૃતિ તમને બતાવી હતી, તેમાં અંદરનો ચોરસ તમને ગુમરાહ કરવા અલગ રીતે દોર્યો હતો. પણ તે જ ચોરસને અહીં જવાબની આકૃતિમાં બતાયા પ્રમાણે પક્ષ દોરી શકાય. હવે જો તમે વિચાર કરો તો માલુમ પડશે કે આ ચોરસના સામસામેના ખૂણા જોડતો કર્શ દોરો તો ભોટા ચોરસના ચાર ભાગ થતા દેખાશે તથા આ દરેક ભાગનો અડવો ભાગ અંદરના ચોરસમાં આવે. આમ બહારના ચોરસનો કુલ અડવો ભાગ અંદરના ચોરસમાં આવે એટલે કે તેનું ક્ષેત્રફળ અહંકૃત હોય. બહારનો ચોરસ $4 \times 4 = 16$ ચો. ઠીચ છે માટે અંદરના ચોરસનું ક્ષેત્રફળ ૮ ચો. ઠીચ હશે.

૩. વર્તુળનું કેન્દ્ર શોધો

જો તમને ભૂમિતિ યાદ હોય તો વર્તુળનો વાસ હંમેશા તેના પરિધના કોઈપણ બિંદુ પર કાટખૂણો બનાવે. આથી કોણમાપક ABCના કાટખૂણાવાળા બિંદુને પરિધને અડાડી બતાવ્યા પ્રમાણે કોણમાપક ગોઠવો. તો તેની બે બાજુઓ જ્યાં વર્તુળને કાપશે, તેને જોડો તો તે રેખા વર્તુળનો વાસ હોય. આ જ રીતે આ કોણમાપક ફરીવાર વર્તુળના પરિધ પર બીજા બિંદુ પર કાટખૂણો આવે તેમ કોણમાપક ગોઠવો તો બીજો વાસ મળશે. આ બંને વાસનું છેદબિંદુ અનુભૂતિનું કેન્દ્ર બિંદુ હોય.

બાળવિશ્વ - વર્ષ-૫, અંક ૮, જૂન-૨૦૧૭ ના અંકમાં પાના નં. ૩૧ પર આપેલ ગણિતના કોયડાઓનો ઉકેલ નીચે મુજબ છે.

- ગ્રાફ સંખ્યાઓવાળા ચોરસનો જવાબ

$$\begin{array}{r} 12 + 20 + 28 = 60 \\ 14 + 20 + 26 = 60 \end{array}$$

- હવે આપણે આ જ ચોરસોની વચ્ચેની (ઊભી અને આડી) લાઈન્ની સંખ્યાઓના પણ સરવાળાનો જવાબ જોઈએ.

$$\begin{array}{r} 2 + 16 + 16 = 27 \\ 16 + 16 + 10 = 27 \end{array} \quad \begin{array}{r} 13 + 20 + 27 = 60 \\ 16 + 20 + 29 = 60 \end{array}$$

હવે ઉપરની તથા નીચેની, પહેલી અને ત્રીજી લાઈનોનો સરવાળો કરીને જે જવાબ આવે છે તે જોઈએ.

$$\begin{array}{r} 1 + 17 = 18 \\ 15 + 3 = 18 \end{array} \quad \begin{array}{r} 12 + 28 = 40 \\ 14 + 26 = 40 \end{array}$$

આવો, હવે આ ચોરસના વચ્ચોવચ્ચેની સંખ્યાને તુંથી ગુણવાથી જે જવાબ આવે છે તે જોઈએ.

$$\begin{array}{r} 18 \times 3 = 27 \\ 20 \times 3 = 60 \end{array}$$

પ્રવૃત્તિદર્શન

— સંકલન

- તા. ૮-૬-૨૦૧૭, શુક્રવારના દિવસે શ્રી તાપી બ્રહ્મચર્યાશ્રમ સભા ટ્રસ્ટ, સુરત ખાતે ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી દ્વારા ચાલતા ‘તપોવન સંશોધન કેન્દ્ર’માં ‘પરિવાર સંમેલન’નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યક્રમમાં આયુર્વેદિક કોલેજના આચાર્ય શ્રી ડૉ. સી.એ.મ. વાધાણીસાહેબે સૌને આવકાર આપ્યો. આ

કાર્યક્રમ ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના મહાનિયામક શ્રી દિવ્યાંશુભાઈ દવેએ ‘જન્મથી ત વર્ષ સુધીના બાળકોના ઉછેરમાં માતાપિતાની ભૂમિકા’ વિષય પર સમજૂતી આપતા જણાવ્યું હતું કે ‘બાળક અંતઃપ્રેરણા, અનુકરણ અને અનુભવથી શીખે છે. દેશનો સારો અને યોગ્ય વિકાસ કરવો હશે તો માતા અને પિતાએ સજાગ થવું પડશે.’ પ્રાંત સંયોજક શ્રી તર્પણાબહેન વાસે ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનો પરિચય આપી તપોવન પ્રકલ્પ તથા તેની પ્રવૃત્તિઓનો વિસ્તારથી પરિચય આપ્યો હતો. ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનાં ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષક શ્રી દિવ્યાબહેન રાવળે પરિવાર એટલે શું તથા તેનું મહત્વ સમજાવ્યું. જન્મથી ત વર્ષના બાળકોને ઘરે કરાવી શકાય તેવી પ્રવૃત્તિઓનું પ્રાયોગિક નિર્દર્શન કરવામાં આવ્યું. ટ્રસ્ટના માનદ્રમંત્રી શ્રી હેમતભાઈ ટોપીવાળાએ પ્રાસંગિક ઉદ્ભોધનમાં જણાવ્યું કે ‘તપોવન સંશોધન કેન્દ્ર’માં કરાવવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓનો વધારેમાં વધારે સગર્ભા બહેનો લાભ લે જેથી ઉત્તમ બાળકો જન્મી શકે. લાભાર્થી શ્રી દીપાબહેને તેમના અનુભવમાં જણાવ્યું કે તેઓ નિયમિત રીતે આ કેન્દ્રમાં થતી પ્રવૃત્તિઓનો લાભ લેતા હતા. યોગ, પ્રાણાયામ, ધ્યાન તથા નિયમિત કસરતોથી તેમની હાઈટ ખૂબ ઓછી હોવા છતાં તેમને સામાન્ય પ્રસૂતિ થઈ શકી. પ્રકલ્પ સંયોજક શ્રી કેલાસબહેને તેમના અનુભવમાં જણાવ્યું કે તેમના કેન્દ્રમાં આવતા સગર્ભા બહેનોને શારીરિક અને માનસિક રીતે તંદુરસ્ત બાળક જન્મ્યાં છે.

આ કાર્યક્રમમાં સુરતના ICDS ના પ્રોગ્રામ ઓફિસર શ્રી સોન્દરવાસાહેબ, સી.ડી.પી.ઓ., સુપરવાઈઝર, આંગણવાડી કાર્યકર, શુભેચ્છક મંડળના સભ્યો તથા સગર્ભા-ધાત્રી માતાઓ મળીને ૨૫૦ લોકો હાજર રહ્યાં હતાં.

બપોરે ૩.૩૦ થી ૪.૩૦ વાગ્યા સુધી શુભેચ્છક મંડળની બેઠક યોજવામાં આવી હતી. જેમાં ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના મા. મહાનિયામક શ્રી દિવ્યાંશુભાઈ દવે સાહેબે શુભેચ્છક મંડળની સંકલ્પના, કાર્યપદ્ધતિ તથા શુભેચ્છક મંડળ ‘તપોવન સંશોધન કેન્દ્ર’ને કેવી રીતે મદદરૂપ થઈ શકે તે વિશે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. આ બેઠકમાં સુરત શહેરના અગ્રણીઓ ઉપસ્થિત રહ્યાં હતાં. બંને કાર્યક્રમનું સફળ સંચાલન વિભાગ અધ્યક્ષ ડૉ. મનોજભાઈ ઉપાધ્યાય કર્યું હતું.

- તા. ૩૦-૬-૨૦૧૭, શુક્રવારના રોજ આપણા મા. વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોઢી મોડાસા ખાતે યોજાયેલ કાર્યક્રમમાં આવ્યા હતા. આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત ઘણાં સગર્ભા બહેનો એકત્રિત થયા હતા. ત્યાં ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનો સ્ટોલ રાખવામાં આવ્યો હતો. આ સ્ટોલમાં યુનિવર્સિટીના ફ્લેશ બેનર તથા યુનિવર્સિટીનું સમગ્ર સાહિત્ય, બ્રોશર, પેમ્ફલેટ મૂકવામાં આવ્યાં હતાં. આ ઉપરાંત આ કાર્યક્રમ નિમિત્તે તૈયાર કરવામાં આવેલ બે પેમ્ફલેટનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું હતું : (૧) ‘શ્રેષ્ઠ સંતાન ગ્રાપ્ત કરવા માટે સગર્ભાવસ્થાના નવ માસ દરમિયાન શું શું કરશો?’ (૨) ‘સગર્ભા બહેનોના સ્વર્ણ શારીરિક વિકાસ માટે આયુર્વેદિક સુખરી’ બનાવવા માટેની માહિતી.
- ગુજરાત સરકાર દ્વારા શિક્ષણ સ્તરને ઉત્તમ કરાયે લઈ જવાં અને ગુજરાત રાજ્યની તમામ યુનિવર્સિટીઓમાં ચાલતાં અભ્યાસકર્મો અને તે વિશે વિદ્યાર્થીઓ એક જ સ્થળ પરથી માહિતી મેળવી શકે તેવાં આશયથી તા. ૧૪-૬-૨૦૧૭ થી તા. ૧૬-૬-૨૦૧૭ સુધી (દિન ૩) **Grand Education Fair-2017**નું આપોજન કે.સી.જ. તથા ગુજરાત યુનિવર્સિટીના સંયુક્ત ઉપકર્મે થયું હતું. જેમાં ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી પણ પ્રતિભાગી બની હતી. ગુજરાત રાજ્યનાં મુખ્યમંત્રી શ્રી વિજયભાઈ રૂપાણી દ્વારા કાર્યક્રમનો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમમાં શિક્ષણમંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહજી ચુડાસમા તથા શિક્ષણ જગતના દિંગાજો પણ ઉપસ્થિત રહ્યાં હતાં. કાર્યક્રમમાં મા. મુખ્યમંત્રીશ્રીએ ઉદ્ભોધનમાં ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી વિશે જણાવતાં કહ્યું હતું કે “ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી વિશ્વની એક માત્ર એવી યુનિવર્સિટી છે કે જે ગર્ભસ્થશિશુથી લઈને બાળક ૧૮ વર્ષનું પુખ્ત બને ત્યાં સુધી તેનાં પંચકોશાત્મક વિકાસને કેન્દ્રમાં રાખી કાર્ય કરે છે.” ત્યારબાદ મુખ્યમંત્રીશ્રીએ વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના સ્ટોલની મુલાકાત લીધી હતી. જેમાં તેઓશ્રીએ ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના સ્ટોલની વિશે મુલાકાત લીધી હતી. તે દરમિયાન ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના મા. કુલપતિ શ્રી પ્રો. (ડૉ.) કે. એસ. લિભિયા સાહેબ, ડૉ. જીજોશભાઈ પટેલ તથા ડૉ. અશોકભાઈ પ્રજાપતિ દ્વારા ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના વિજન, મિશન તથા વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં શરૂ થનારા વિવિધ અભ્યાસકર્મોની તલસ્પર્શી માહિતી આપવામાં આવી હતી. જે જાણી ઉપસ્થિત શિક્ષણવિદોએ રાજ્યો વ્યક્ત કર્યો હતો.

- ઉત્તમ મનુષ્યનું નિર્માણ એ ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનું મુખ્ય ધ્યેય છે. આ ધ્યેયને ધ્યાનમાં રાખી ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનાં મા. કુલપતિ શ્રી પ્રો. (ડૉ.) કે. એસ. લિભિયા સાહેબની પ્રેરણાથી વિશ્વ યોગદિનની ઉજવણીના ભાગ સ્વરૂપે યોગશિબિર કરવાનું સૂચવવામાં આવ્યું. જેના પરિણામ સ્વરૂપે

ત્રિદિવસીય યોગશિબિરનું આયોજન તા. ૧૮-૦૬-૨૦૧૭ થી ૨૧-૦૬-૨૦૧૭ સુધી કરવામાં આવ્યું હતું. આ સમગ્ર કાર્યક્રમ ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી, ગાંધીનગરના પ્રાંગણમાં યોજવામાં આવ્યો હતો.

યોગાભ્યાસ માટે યોગ પ્રશિક્ષક શ્રી ભૂમિકાબહેન સૂતરિયાના માર્ગદર્શન હેઠળ તા. ૧૮ થી ૨૧ જૂન ૨૦૧૭ના રોજ યોગાભ્યાસ કરવામાં આવ્યો હતો. યોગ શિબિરના અંતિમ દિવસે અર્થર્ત્ત તા. ૨૧-૦૬-૨૦૧૭નાં રોજ સમૂહ યોગ કાર્યક્રમ યોજવામાં આવ્યો. આ કાર્યક્રમમાં ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના મા. કુલપતિ પ્રો. (ડૉ.) કે. એસ. લિભિયાસાહેબ, મા. મહાનિયામક શ્રી દિવ્યાંશુભાઈ દવેસાહેબ, કુલસચિવશ્રી કમલામણીબહેન રાવ, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીનો સ્ટાફ પરિવાર તેમજ ગાંધીનગર જિલ્લાનાં કમિશ્નરશ્રી, ડેપ્યુટી કમિશ્નરશ્રી, મેયરશ્રી અને અન્ય અધિકારીશ્રીઓ તેમજ નગરજનો પણ આ કાર્યક્રમમાં જોડાયા હતાં. ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના મા. મહાનિયામક શ્રી દિવ્યાંશુભાઈ દવેએ પ્રાસંગિક ઉદ્ભોધનમાં જણાવ્યું કે ‘રોજિંદા વ્યવહારમાં દુઃખ લગાડવું કોણ આવવો એ નુકશાનકારક છે તે જાણવા છીતાં આપણે તેનાથી બચી શકતાં નથી, આ સ્થિતિમાં યોગથી આપણાં મનને શાંતિ મળે છે.’ આ દિવસે કુલ ૫૮ યોગ શિબિરાર્થીઓએ યોગાભ્યાસનો લાભ લીધો હતો.

બાળવિશ્વ સામયિક અંગો...

- ‘બાળવિશ્વ’ દર મહિને પ્રગાટ થાય છે. એનું લવાજમ વાર્ષિક રૂ ૧૨૦ અને પંચવાર્ષિક રૂ ૫૦૦ છે.
- લવાજમ ભરવા માટે ફક્ત રાષ્ટ્રીયકૃત બોન્કનો ‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’ના નામનો Account Payee કોસ ચેક રજિસ્ટ્રાર, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના નામે મોકલશો.
- ડીમાન્ડડ્રાફ્ટ કે મનીઆર્ડરથી લવાજમ સ્વીકાર્ય નથી.
- ચેકની પાછળની બાજુસે ગ્રાહકે પોતાનો મોબાઈલ નંબર અવશ્ય લખવો.
- ચેકની સાથે અલગ કાગળમાં લવાજમ ભરનારનું પૂરું નામ-સરનામું, પીનકોડ નંબર તથા મોબાઈલ નંબર અવશ્ય મોકલવાં.
- ગ્રાહકે ચેક અને પૂરું સરનામું કવરમાં “ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી”, સુભાષચંદ્ર બોઝ શિક્ષણ સંકુલ, સેક્ટર-૨૦, ગાંધીનગર-૩૮૨૦૨૧ મુકામે મોકલવું.
- રોકડેથી લવાજમ ફક્ત યુનિવર્સિટીના કાર્યાલયમાં જ સ્વીકારવામાં આવશે.
- અંક ન મળવા અંગે તથા અન્ય પૂછપરછ માટે ફોન નં. ૦૭૯-૨૩૨૪૪૫૬૬, ૨૩૨૪૪૫૭૬ ઉપર ઓફિસ સમય દરમિયાન સંપર્ક કરવો.
- માત્ર સ્વીકૃત ફૂટિની જાણ કરવામાં આવશે. લેખકે પોતાનું e-mail મોકલવું, અસ્વીકૃત ફૂટિ પરત કરવામાં નથી આવે.
- વાયકોનાં અભિપ્રાયો અને સૂચનો આવકાર્ય છે.
- બાળવિશ્વ સામયિકનું ઓનલાઈન લવાજમ ‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’ની વેબસાઈટ પર પણ ભરી શકાય છે.

બાળવિશ્વ સામયિક લવાજમ રીન્યુ અંગો...

- ‘બાળવિશ્વ’ સામયિકના નિયમિત ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે આપનું લવાજમ પૂર્ણ થયેલ હોય/થવાની તૈયારી હોય તો લવાજમ રીન્યુ કરાવવા માટે વિનંતી કરવામાં આવે છે.
- ‘બાળવિશ્વ’ દર મહિને પ્રગાટ થાય છે. એનું લવાજમ વાર્ષિક રૂ ૧૨૦ અને પંચવાર્ષિક રૂ ૫૦૦ છે.
- લવાજમ ભરવા માટે ફક્ત રાષ્ટ્રીયકૃત બોન્કનો ‘ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી’ના નામનો Account Payee કોસ ચેક રજિસ્ટ્રાર, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીના નામે મોકલશો. ડીમાન્ડડ્રાફ્ટ કે મનીઆર્ડરથી લવાજમ સ્વીકાર્ય નથી.

બાળવિશ્વ સામયિક ઓનલાઇન લવાજમ અંગો

ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટીની વેબસાઈટ www.cugujarat.ac.in પર ગ્રાહકોની સરળતા માટે **બાળવિશ્વના ઓનલાઇન લવાજમ ભરવાની સુવિધા** ઉપલબ્ધ કરવામાં આવી છે. ગ્રાહકમિન્નો એક વર્ષથી લઈ પાંચ વર્ષ સુધીનું લવાજમ ઓનલાઈન ભરી શકશે. વેબસાઈટના હોમપેજ પરનું ‘**SUBSCRIPTION**’ બટન ક્લિક કરવાથી આ સુવિધા ઉપલબ્ધ થશે.

RNI NO. GUJBIL/2012/49710 Govt. of India, New Delhi. Dated - 21/5/2013
SSPOs Gandhinagar No. L2/G-GNR-300/LPWP/2016 BALVISHVA Dated at GNR the 15-11-2016.
licence valid upto 31-12-2019. Published on 15th of every month and Posted on 20th of every month.
licence to Post without Prepayment No. CPMG/GJ/116/2017-2019 Valid upto 31-12-2019.

ભારત શું છે ? વિશ્વવિદ્યાત વિદ્વાનોની દસ્તિમાં

આર્થર શોપનહોવર

વિશ્વાના શ્રેષ્ઠ ગણાતા જર્મન લેખકો અને દાર્શનિકોમાંના અગ્રગણ્ય વિદ્વાન લેખક અને મહાન દાર્શનિક, જેમની વિશ્વપ્રસિદ્ધ કૃતિઓથી ફીર્દીક નિસે, સ્ટીવ જોબ્સ, લુડવીગ વિટજેન્સ્ટાઈન, એર્વિન શ્ફોડિન્જર, આલ્બર્ટ આઇન્સ્ટાઈન, કાર્લ જંગ, સિંગમંડ ઝોઈડ, ઓટો રેન્ક અને મિહે એમીનેસ્ક્યુ જેવા વિદ્વાનો પ્રભાવિત થયાં હતાં.

Arthur Schopenhauer
(1788-1860)

ઉપનિષદના અભ્યાસ અને ચિંતન જેવું લાભદાયક અને
માનવજીવનને ઉન્નત કરનારું પવિત્ર સાહિત્ય આ
જગતમાં બીજું કોઈ નથી. તેનું લેખન અત્યંત ગણ
ચિંતનનું પરિણામ છે. આ સાહિત્યના વાચન અને
મંથનથી મને જિંદગીમાં ખૂબ શાંતિ મળી છે અને મૃત્યુ
પછી પણ હું શાંતિ પામીશા.

(સંદર્ભ : ધ ડિસ્કવરી ઓફ ઇન્ડિયા લેખક : જવાહરલાલ નહેરુ)

સાભાર : ભારત શું છે ? વિશ્વવિદ્યાત વિદ્વાનોની દસ્તિમાં સંપાદન : સાલિલ જ્ઞાવાલી કિંમત : રૂ. ૧૫૦

To,

પૃષ્ઠ ૩૨ + ૪ = ૩૬ BOOK POST

ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી

સુભાષંદ્ર બોગ શિક્ષણ સંકુલ,
સેક્ટર-૨૦, ગાંધીનગર,
ફોન : ૦૭૯-૨૩૨૪૪૫૬૬
ઈ-મેલ : vccu.gujarat@gmail.com
વેબસાઈટ : www.cugujarat.ac.in

Printed by Yash Printers 36-39, Fariawala Estate, Opp. Hotel Avtaar, Isanpur-Narol Highway, Ahmedabad-380 043. A Published by Kamalamani R. Rao, Registrar, Children's University, Subhash Chandra Bose Shikshan Sankul, Sector-20, Gandhinagar (Gujarat) on behalf of the Children's University, Subhash Chandra Bose Shikshan Sankul, Sector-20, Gandhinagar (Gujarat) and Printed by Yash Printers 39, Fariawala Estate, Opp. Hotel Avtaar, Isanpur-Narol Highway, Ahmedabad-380 043. and Published at Children's University, Subhash Chandra Bose Shikshan Sankul, Sector-20, Gandhinagar (Gujarat). Editor - Kamalamani R. Rao Editor - Children's University, Gandhinagar (Gujarat)

Price : Per Copy Rs. 15/-

Annual subscription - 120/-